

Aneta Világi

Vladimír Bilčík

Radoslav Klamár

Vladimír Benč

**Kohézna politika EÚ na roky 2007 – 2013
a Lisabonská stratégia**
Analýza dopadov na regióny SR

Bratislava, apríl 2007

Výskumné centrum
Slovenskej spoločnosti
pre zahraničnú politiku, n.o.

VÝSKUMNÉ CENTRUM SFPA, N.O.

Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, n.o. (Výskumné centrum SFPA, n.o.) predstavuje mimovládne odborné pracovisko, ktoré sa špecializuje na výskum v oblasti medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky SR a zároveň poskytuje verejne prospešné služby v tejto oblasti.

Výskumné, organizačné a publikačné aktivity sa zameriavajú na tieto programy:

- Medzinárodná bezpečnosť
- Európske záležitosti
- Stredná a juhovýchodná Európa
- Východná Európa
- Hospodárska politika

O AUTOROCH

Vladimír Bilčík, pracuje vo Výskumnom centre SFPA, n.o. ako vedúci výskumný pracovník programu Európske záležitosti.

Radoslav Klamár pôsobí ako výskumný pracovník v oblasti regionálnej geografie na Fakulte humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity.

Aneta Világi pracuje vo Výskumnom centre SFPA, n.o. ako výskumná pracovníčka programu Európske záležitosti.

Vladimír Benč, autor príloh analýzy, pracuje vo Výskumnom centre SFPA, n.o. ako vedúci výskumný pracovník programu Hospodárska politika.

Projekt schválený v rámci grantovej schémy MZV SR pre rok 2006.

Neprešlo jazykovou korektúrou.

OBSAH

Úvod.....	4
1 Východiská ďalšieho rozvoja EÚ a koherentnosť politík EÚ (Kohézna politika, Lisabonská stratégia, Göteborská stratégia)	5
2 Aktuálne reformy EÚ v kontexte Lisabonskej stratégie	10
2.1 Reforma pracovného trhu EÚ	10
2.2 Podpora výskumu a inovácií	14
2.3 politika a vnútorný trh EÚ	18
3 Slovensko: hospodársky rast, regionálny rozvoj a politiky EÚ (Lisabonská stratégia, Kohézna politika, Göteborská stratégia).....	23
4 Záver a odporúčania.....	34
5 Použitá literatúra	39

1 ÚVOD

Slovensko zaznamenáva v poslednom období významný hospodársky rast a konverguje k priemeru starých členských krajín i priemeru EÚ27. Tento rast je však z priestorového hľadiska disproporčný pričom dochádza ku kumulácii bohatstva v už vyspelých regiónoch a naopak tie chudobné buď stagnujú alebo ich hospodársky rast je minimálny. Spolu s historicky zdedenými regionálnymi disparitami, absenciou integrovaného a koncepčného prístupu k regionálnej politike, nesystematickosťou podpory regiónov, neschopnosťou vytvoriť právny rámec pre realizáciu regionálnej politiky, inštitucionálnou nedobudovanosťou, nadmerným centralistickým rozhodovaním a prerozdeľovaním finančných prostriedkov, nekvalitou rôznych sektorových a regionálnych analýz, ako aj nedostatkom relevantných údajov o jednotlivých regiónoch ešte aj v súčasnosti spôsobuje, že Slovensko je krajinou významných a bohužiaľ narastajúcich regionálnych disparít. A to aj napriek tomu, že sa Slovensko aktívne zapojilo do Kohéznej politiky EÚ a snaží sa čerpať alokované prostriedky z fondov EÚ, slovenská regionálna politika sa spolieha takmer výlučne na fondy EÚ.

Súčasne je Slovensko jedným z najchudobnejších krajín Európskej únie s určitými prekážkami vo vývoji ako je napr. nedostatok zdrojov a teda musíme hľadať čo najefektívnejšie riešenia. Samotná EÚ stagnáciou na prelome tisícročia hľadala riešenia iniciácie rýchlejšieho hospodárskeho rastu, pričom ambíciou je taký hospodársky rast, ktorým by v strednodobom období dobehla najvyspelejšie ekonomiky sveta. Odpoveďou na túto výzvu má byť Lisabonská stratégia, ktorá však nachádza reálnu implementáciu až po svojej revízii v roku 2005. Zároveň sa však ako odpoveď ukazuje potreba integrácie jednotlivých európskych i národných politík, čoho dôkazom je začatie integrácie Lisabonskej stratégie do Kohéznej politiky EÚ, pričom významným prvkom sa stáva aj potreba rešpektovania environmentálnych dopadov jednotlivých politík, ktoré sú v značnej časti transponované do Európskej stratégie trvalo udržateľného rozvoja.

V analýze sa preto snažíme nachádzať odpovede na otázky typu:

- Ako by mali byť koordinované jednotlivé politiky, aby sa naplnili zámery Lisabonského procesu? Je vhodné vôbec kombinovať jednotlivé politiky? Neodporujú si?
- Berú jednotlivé politiky ohľad na očakávané dopady až na regionálnej úrovni? Alebo ich zámerom je dosiahnuť iba vytýčené ciele na Európskej či národnej úrovni nehládajúc na možné problémy regionálnej úrovne?
- Ako Slovensko reflektuje vývoj kľúčových európskych politík a ako môžu tieto politiky pomôcť Slovensku i jeho regiónom?
- Ako sa Slovensko stavia k vybraným politikám ako je napr. reforma európskeho trhu práce, dobudovanie vnútorného energetického trhu, posilňovanie výskumu a inovácií?

2 VÝCHODISKÁ ĎALŠIEHO ROZVOJA EÚ A KOHERENTNOSŤ POLITÍK EÚ (KOHÉZNA POLITIKA, LISABONSKÁ STRATÉGIA, GÖTEBORSKÁ STRATÉGIA)

Hoci je Európska únia vhodným miestom na život a prácu, hospodársky rozvoj v posledných rokoch zaostáva za hlavnými globálnymi konkurentmi ako je napr. Čína, India, USA či Rusko. Priemerný ročný hospodársky rast EÚ 25¹ dosiahol v rokoch 1996-2005 hodnotu 2,37% (EÚ 15 dokonca iba 2,03%), čo v porovnaní s Čínou (9% priemerný medziročný rast), s Indiou (6,24%), s Ruskom (3,95%) i s USA (3,33%) svedčí o nízkej konkurencieschopnosti EÚ 25 ako celku.

Ukazuje sa, že prijaté stratégie EÚ na oživenie hospodárskeho rastu sa prejavujú v ekonomike EÚ pomaly, s čím je spojené aj pomalé napĺňanie Lisabonských cieľov. Napriek tomu priniesol rok 2006 oživenie ekonomického rastu v EÚ (medziročný nárast HDP v EÚ 25 = 2,7%), avšak EÚ aj v tomto roku zaostala za rastom napr. v USA (3,6%). Pozitívny vývoj vyzdvihuje správa Európskej komisie o raste a zamestnanosti², ktorá konštatuje, že EÚ je viac dynamická a konkurencieschopnejšia vďaka prijatým ekonomickým reformám. Samozrejme rozsah a úspešnosť reforiem je rôzny medzi jednotlivými krajinami EÚ. Ako sa však ukazuje (a často je ako príklad uvádzané aj Slovensko³), úspešné ekonomiky spájajú rovnaké ciele:

1. zabezpečenie vysokej zamestnanosti,
2. vytvorenie podmienok pre podnikateľov na tvorbu bohatstva,
3. podpora konkurencie,
4. investície do vzdelávania a znalostí.

Súčasne sa naďalej prehľbuje vzájomná závislosť ekonomík v rámci samotnej EÚ, čoho dôkazom nie je len rastúci vzájomný obchod v rámci EÚ, ale aj rastúce presuny investícií v rámci EÚ. Prosperita jedného členského štátu má už v súčasnosti významný vplyv na prosperitu iného členského štátu. Táto interdependencia sa súčasne prejavuje na tvorbe spoločných európskych politík, kde sa do popredia dostáva Lisabonská stratégia a stáva sa akousi spájajúcou politikou Európskej komisie v rámci nadnárodných politík EÚ. Príprava na nové finančné a programové obdobie 2007-2013 umožnila Európskej komisii výrazne zharmonizovať a skoordinať jednotlivé politiky, pričom najviditeľnejšie sa táto koordinácia prejavuje v oblasti Lisabonskej stratégie, Stratégie zamestnanosti a rastu, Kohéznej politiky a čiastočne i v politike trvalo udržateľného rozvoja (Göteborská stratégia).

Hoci dochádza k hospodárskemu oživovaniu EÚ (výrazne vďaka novým členským krajinám), EÚ stále zaostáva za USA v kľúčových ukazovateľoch ako napr. priemerná produktivita práce, ktorá je v EÚ25 stále o 30% nižšia než v USA. Dôvodov je viacero⁴:

---

¹ Meraný medziročným rastom HDP v EUR. Prameň: Výpočty autorov na základe údajov Eurostatu.

² Európska komisia (2006): Annual growth and jobs report. Publikovaný dňa 12.12.2006, má byť predložený na rokovaní Európskej rady v marci 2007.

³ TASR, 20.2.2007: Finanial Times: Slovensko sa stáva Detroidom Východu.

⁴ [LSE - Centre for Economic Performance \(2006\): Podpora inovácií a rast produktivity v Európe: Nádej a realita Lisabonskej agendy EÚ](#). LSE, Londýn.

- Neochota členských krajín implementovať reformy výroby a trhu práce.
- Neschopnosť uzákoniť patentové právo platné v celej EÚ (patent Spoločenstva – Community Patent). Registrovanie patentu v EÚ je tak päť krát drahšie, než v USA.
- Nedostatok investícií do výskumu. Podiel investícií do výskumu a vývoja na HDP v EÚ „nikdy neprekročil hranicu 2%, ani nehovoriac o 3%“. EÚ nezaostáva len za USA, ale ja za Japonskom a doháňa ju Čína.
- Únik mozgov: EÚ bude čoskoro pociťovať nedostatok vysoko kvalifikovaných pracovníkov v oblasti výskumu a vývoja, pretože USA ostávajú „preferovanou destináciou pre migrujúcich vedcov“.
- Zle ciele rozpočet: Centrum pre hospodárske výsledky tvrdí, že EÚ dosiahne omnoho lepšie výsledky, ak svoj rozpočet prispôbi tak, aby „odrážal lisabonskú víziu“.

Riešením sa ukazuje koncentrácia na tieto dôležité oblasti, ktoré posilnia schopnosť Európy konkurovať zvyšku sveta a pomôžu jej dosiahnuť ciele podpory ekonomického rastu a tvorby pracovných miest⁵:

- Ďalšia liberalizácia energetického sektora, ktorá má potenciál významne prispieť tým, že sa vyrieši súčasná nedostatočná konkurencia a vysoký stupeň segmentácie trhu.
- Zvýšenie podpory pre inovácie, najmä pre tie, ktoré umožňujú prístup k rizikovému kapitálu.
- Podpora rýchlo rastúcich nových trhov, ktoré majú v globálnej ekonomike šancu na úspech.
- Zlepšenie podnikateľského prostredia prostredníctvom:
  - o Zníženia zbytočnej administratívy a bremena na podniky, ktoré by mohli podporiť HDP EÚ o 1,5%, pričom prínosom by bolo uvoľnenie regulácií v krajinách s jej vysokým stupňom, akými sú napr. Maďarsko a Slovensko.
  - o Uľahčenie začatia podnikania – zdá sa, že existuje pozitívna korelácia medzi HDP na hlavu a nenáročnosťou naštartovania podnikania. Cieľom je, aby do roku 2007 všetky členské štáty umožňovali podnikateľom otvoriť si biznis do siedmich dní
- Zameranie sa na výskum a vývoj v sektoroch s vysokou mierou rastu, v ktorých je EÚ stále vysoko konkurencieschopná – chemikálie, farmaceutiká, IKT, stroje a dopravné zariadenia – a odklon od sektorov, v ktorých má konkurenčnú nevýhodu v porovnaní so zvyškom sveta – drevo, textilie, kancelárska technika a komunikačné zariadenia.

Významným problémom EÚ sú regionálne disparity. Či už sa pozrieme na konkurencieschopnosť ekonomík a regiónov alebo rozdiely v základných ekonomických ukazovateľoch (HDP, nezamestnanosť) sú zrejmé 2 tendencie a to západno-východný gradient chudoby, t.j. čím východnejšie tým chudobnejšie a okrajová chudoba, t.j. vzdialenejšie regióny od centra EÚ majú horšie ekonomické a sociálne podmienky pre svoj rozvoj. To často krát platí (napr. aj v prípade Slovenska či Českej republiky) aj v rámci úrovne národného štátu a jeho vnútroregionálnych rozdielov.

---

⁵ Európska komisia (2006): Správa o konkurencieschopnosti 2006. Brussels.

Z údajov⁶ za rok 2004 vyplýva, že najvyšší HDP na obyvateľa vyjadrený v PKS mali vnútorný Londýn (303 %), Luxembursko ako celok (251 %), Brusel hl. mesto (248 %), Hamburg (195 %) a Viedeň (180 %). Na 12. mieste je so 157 % Praha, Bratislavský kraj dosahuje 129,3 %, čím sa nachádza na 37. mieste. Medzi 46 najbohatšími regiónmi EÚ je 8 nemeckých, 8 britských, 7 talianskych, 5 holandských, 4 rakúske, 3 belgické, 3 španielske, 2 fínske a po jednom regiónu majú zastúpenie ČR, Írsko, Slovensko, Francúzsko, Švédsko a Luxembursko. Na opačnom konci rebríčka sa nachádza rumunský región Severovýchod (24 %) nasledovaný 3 bulharskými regiónmi (26 %). Medzi 15 najchudobnejšími regiónmi je 7 rumunských, 5 bulharských a 3 poľské. Slovensko ako celok v roku 2004 dosahovalo 56,7 % priemeru EÚ 27 (o 4 % viac než v roku 2003), ČR 75,2 % (nárast zo 67,8 %), Maďarsko 64 % (nárast z 59,3 %) a Poľsko 50 % priemeru (zvýšenie zo 47 %). Významný hospodársky rast SR v rokoch 2005 (6% medziročný rast HDP) a 2006 (8,3% medziročný rast HDP)⁷ v prípade udržania rastu na podobnej úrovni dáva Slovensku šancu už v roku 2008 predbehnúť úroveň tvorby HDP na obyvateľa Maďarska.

Napriek významnému rastu všetkých nových členských krajín EÚ, Európsky index konkurencieschopnosti 2006⁸ ukazuje, že väčšina regiónov v desiatich nových členských krajinách je „značne menej konkurencieschopná než európsky priemer“. Štúdia porovnáva 118 regiónov na základe HDP, produktivity pracovnej sily, úrovne investícií a zamestnanosti do aktivít výskumu a vývoja, počtu žiadostí o patent a dopravnej infraštruktúry. Nad priemerom EÚ sa z nových členských krajín nachádza len Praha (7. miesto), Bratislava (10. miesto) a maďarský región Közép-Magyarország, do ktorého patrí aj Budapešť (47. miesto). Brusel sa po prvý krát stal najkonkurencieschopnejším regiónom Európy, keď predbehol región Uusimaa okolo Helsínk (2. miesto). Ďakovať za to môže najmä vysokej úrovni verejných investícií vo verejnom sektore, ktorú má prostredníctvom aktivít EK. Tretí je širší región Paríža (Ile de France) a štvrtý Štokholm.

Oproti poslednému výskumu z roku 2004 sa najviac zlepšilo Španielsko – nahor postúpili všetky jeho regióny. Regióny Nemecka a Holandska zas zaznamenali pokles. Správa ukazuje viacero problémov v súvislosti so snahou Európy zlepšiť svoju konkurencieschopnosť. Regiónom na dne rebríčka chýba predovšetkým ekonomická a priemyselná infraštruktúra, ktorú možno nájsť v najviac konkurencieschopných regiónoch. Často sú tiež situované na odľahlých miestach, a nie sú schopné spojiť sa s hlavnými európskymi trhmi. Súčasne sa prehľbuje „konkurenčná“ medzera medzi významnými európskymi metropolami (mestami) a ostatnými regiónmi.

Hľadanie vhodných politík na riešenie týchto 2 významných problémov EÚ (nízky hospodársky rast spojený so slabou konkurencieschopnosťou a regionálne disparity) priniesli novú spoločnú agendu EÚ, ktorej jadrom sa stáva Lisabonská stratégia. Revidovanie tejto stratégie v marci 2005⁹ znamenalo zameranie na ekonomickú dimenziu (Partnerstvo pre rast a zamestnanosť), zjednodušenie a spresnenie priorit a významnou zmenou bolo zvýšenie zodpovednosti samotných členských štátov za

---

⁶ Prameň: Eurostat. Pozn. EÚ 27=100%. PKS – parita kúpnej sily.

⁷ Prameň: Štatistický úrad SR.

⁸ Zostavujú ho akademici z britskej Sheffieldskej univerzity a americkej Univerzity Georga Washingtona, posledne zverejnený 24. novembra 2006.

⁹ Európska komisia vypracovala 3 kľúčové dokumenty, ktoré 20. marca 2005 schválila Európska rada: (1) [Commission Staff Working Document in support of the report from the Commission to the Spring European Council](#) - SEC(2005)160; (2) [Delivering on growth and jobs: a new and integrated economic and Employment co-ordination cycle in the EU](#) - SEC(2005)193; (3) [Lisbon Action Plan incorporating EU Lisbon Programme and Recommendations for Actions to Member States for Inclusion in their National Lisbon Programmes](#) - SEC(2005) 192.

implementáciu Lisabonských cieľov a zavedenie nového mechanizmu riadenia lisabonskej stratégie, pričom kľúčovú úlohu zohrávajú Národné akčné programy. Európska komisia vytýčila v redefinovanej Lisabonskej stratégii tri prioritné ciele:

- Európa - miesto príťažlivé pre investície a prácu,
- Poznatky a inovácie - bijúce srdce európskeho hospodárskeho rastu,
- Prispôsobením politík umožniť podnikateľom vytvárať viac a kvalitnejšie pracovné miesta.

S cieľom skoordinať jednotlivé európske politiky presadila Európska komisia do kohéznej politiky prvok konkurencieschopnosti a rastu, ktorý je produktom Lisabonskej stratégie. Samotná komisárka Danuta Hübner opísala budúcu kohéznú politiku ako „kľúčový inštrument“, ktorý po prvý krát spojí do kontextu pojmy konkurencieschopnosť a kohézia a netreba vidieť konflikt medzi kohéziou a konkurencieschopnosťou: toto sú dve zložky potrebné pre rozvoj EÚ¹⁰. Okrem toho kohézna politika je hlavným nástrojom pre realizáciu Lisabonskej a Göteborgskej stratégie pre konkurencieschopné európske hospodárstvo, vytvárajúce zamestnanie a dodržiavajúce zásady trvalého rozvoja. Nové pravidlá kohéznej politiky EÚ schválil Európsky parlament 4. júla 2006¹¹.

Všeobecné ciele novej kohéznej politiky EÚ:

- vo väčšej miere zapojiť samotné regióny, viesť s nimi dialóg a zlepšiť vzájomnú spoluprácu medzi regiónmi,
- zabezpečiť rovnosť príležitostí,
- prihliadať na špecifické podmienky a potreby v jednotlivých regiónov,
- prepojiť kohéznú politiku (zmenšovanie rozdielov medzi regiónmi) s prvkami Lisabonskej stratégie (zvyšovanie konkurencieschopnosti a zamestnanosti),

---

¹⁰ Euractiv, dňa 9.12.2005. <http://www.euractiv.sk/>

¹¹ Jedná sa o tieto nariadenia:

- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1080/2006 z 5. júla 2006 o Európskom fonde regionálneho rozvoja, a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1783/1999

- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1081/2006 z 5. júla 2006 o Európskom sociálnom fonde, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1784/1999

- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1082/2006 z 5. júla 2006 o Európskom zoskupení územnej spolupráce (EZÚS)

- Nariadenie Rady (ES) č. 1083/2006 z 11. júla 2006, ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1260/1999.

- Nariadenie Rady (ES) č. 1084/2006, z 11. júla 2006, ktorým sa zriaďuje Kohézny fond a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1164/94.

- Nariadenie Rady (ES) č. 1085/2006 zo 17. júla 2006, ktorým sa ustanovuje nástroj predvstupovej pomoci (IPA).

- zvýšiť efektivitu čerpania prostriedkov, prípadne zaviesť recykláciu nevyužitých prostriedkov,
- využívať dostupné nástroje na zlepšenie flexibility čerpania,
- vnímať európske regióny ako súčasť jednej krajiny - Európy,
- stavať na vedomostiach a zručnostiach obyvateľov, presadzovať aktívnu politiku zamestnanosti a vzdelávania,
- zdôrazniť pridanú hodnotu spoločnej európskej regionálnej politiky a ukázať hmatateľné výsledky.

Koncept trvalo udržateľného rozvoja hovorí o spôsobe ekonomického rastu, ktorý pokrýva potreby spoločnosti vytváraním podmienok blahobytu v krátkodobom, strednodobom, no najmä dlhodobom horizonte. Za týmto účelom prijala EÚ Stratégiu trvalo udržateľného rozvoja (v júni 2001 v Göteborgu). Koncept stojí na predpoklade, že rozvoj musí napĺňať dnešné potreby bez toho, aby boli ohrozené možnosti pokračujúceho rastu pre ďalšie generácie (napríklad vyčerpaním neobnoviteľných zdrojov bez nájdenia alternatív, zničením ekosystémov nutných pre život, spustením zmien prírodných podmienok, ktoré výrazne skomplikujú možnosti prežitia človeka ako biologického druhu a pod.). Cieľom tejto stratégie je zabezpečiť vysokú úroveň environmentálnej ochrany, sociálnej spravodlivosti a kohézie, ekonomickej prosperity a aktívna celosvetové podpora trvalo udržateľného rozvoja. Medzi týmito kľúčovými väzbami existujú mnohé prepojenia – využívanie obnoviteľných zdrojov energie a klimatické zmeny, klimatické zmeny a chudoba, chudoba a používanie environmentálne citlivých technológií a postupov...

V júni 2006 prijala Európska rada novú Stratégiu trvalo udržateľného rozvoja pre roky 2005-2010, zmenenú v mnohých oblastiach. V snahe zvrátiť trendy ohrozujúce trvalú udržateľnosť hovorí stratégia o potrebe zmeny spoločnosti vo viacerých oblastiach – zodpovednejšia spotreba, odhalenie nových a udržateľnejších spôsobov posilňovania ekonomického rastu, zrýchlenie prechodu ku uhlíkovej neutralite (nezvyšovanie objemu oxidu uhličitého v atmosfére), nové alternatívne zdroje energie, múdrejšie využívanie prírodných zdrojov, efektívnejšia doprava, a inkluzívnejšia globálna spoločnosť.

1. V revidovanej stratégii je identifikovaných sedem hlavných výziev:
2. Zmena klímy a čistá energia,
3. Sociálne začlenenie, demografia a migrácia,
4. Trvalo udržateľná doprava,
5. Trvalo udržateľná spotreba a výroba,
6. Zachovanie prírodných zdrojov a hospodárenie s nimi,
7. Verejné zdravie,
8. Chudoba vo svete a výzvy trvalo udržateľného rozvoja.

3 AKTUÁLNE REFORMY EÚ V KONTEXTE LISABONSKEJ STRATÉGIE

Marcový summit EÚ¹² v Bruseli načrtol aktuálne kľúčové témy týkajúce sa ďalšieho rozvoja EÚ v kontexte Lisabonskej stratégie a to:

- potreba posilňovať vnútorný trh a konkurencieschopnosť EÚ,
- potreba vytvárania lepších podmienok pre inováciu a väčšie investície do výskumu a vývoja,
- potrebu ďalšej reformy pracovného trhu EÚ a zvýšenie počtu kvalitných pracovných miest,
- zlepšenie právnej regulácie v záujme vytvorenia dynamickejšieho podnikateľského prostredia,
- riešenie problémov v oblasti klimatických zmien,
- potreba novej energetickej politiky EÚ a riešenie problémov spojených s energetickým sektorom v EÚ.

Zvyšovanie konkurencieschopnosti EÚ má byť zabezpečované presadzovaním štrukturálnych reforiem, hlavne v oblasti reforiem dôchodkových systémov a systémov zdravotnej starostlivosti, zníženia verejného dlhu a zvýšenie miery zamestnanosti a produktivity. Súčasne sa má posilňovať inovácia, výskum a vzdelávanie, pričom Európska rada potvrdila cieľ, aby sa do roku 2010 dosiahli výdavky na výskum vo výšku 3 % HDP. Súčasťou priorít pri podpore výskumu a vývoja sa stávajú environmentálne technológie a ekologická inovácia, kde by mal byť podporovaný rozvoj trvalo udržateľných a bezpečných nízkouhlíkových technológií, energia z obnoviteľných zdrojov a kladený dôraz na efektívnosť využívania energie a zdrojov.

V oblasti rastu a zamestnanosti sa priority EÚ budú koncentrovať na podporu znalostnej ekonomiky prostredníctvom vzdelávania – výskumu – inovácií a tiež opatrení na zefektívnenie trhu práce na jednej strane a tiež posilňovaní európskeho sociálneho modelu na druhej strane, ktorý zahŕňa koncept „dobrej práce“ a zásad ako napr. zásada rovnakých príležitostí, bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, organizácie práce ústretovej voči rodine, či posilňovanie úlohy sociálnych partnerov.

3.1 REFORMA PRACOVNÉHO TRHU EÚ

Závery spomínaného marcového summitu v Bruseli a otvorená diskusia Európskej komisie k niektorým špecifickým témam týkajúcim sa regulácie pracovného trhu EÚ (napr. spustenie debaty o "Prispôsobovanie pracovného práva s cieľom zabezpečiť flexibilitu a ochranu pre všetkých" koncom novembra 2006) predikuje snahu EÚ o harmonizáciu opatrení na podporu tvorby pracovných miest v celej EÚ. Mnohí európski ekonómovia i politici už dávnejšie volajú po väčšej flexibilitě pracovnej sily, flexibilitě na trhoch práce, v priemysle i vo verejnej správe. Stretajú sa tu však 2 rozdielne názorové prúdy pričom podľa mnohých (hlavne liberálne orientovaných koncepcií) je volanie po flexibilitě v protiklade s „pracovnými“ istotami.

Zo záverov marcového summitu v Bruseli ako aj s predkladaných návrhov EK (napr. Oznámenie EK o flexibilitě, ktorej cieľom je hľadanie správnej kombinácii politík zodpovedajúcim potrebám trhu práce

---

¹² Summit EÚ v Bruseli, 7-8. marec 2007.

vrátane vyššej účasti na trhu práce) vyplýva, že sa navrhovaný pracovný a sociálny model Európy začne výrazne približovať tzv. škandinávskemu alebo tzv. dánskemu modelu.

Samotná revidovaná lisabonská stratégia vyzdvihuje v oblasti politiky zamestnanosti potrebu väčšej flexibility ale v kombinácii so zabezpečením adekvátnej úrovne ochrany pracujúcich. Flexibilita európskeho trhu práce má byť dosiahnutá týmito opatreniami¹³:

- prehodnotenie a prispôbenie úrovne flexibility štandardných pracovných zmlúv (podmienky a organizácia práce, pracovný čas, mechanizmy nastavovania miezd, mobilita zamestnancov a pod.),
- zavedenie nových foriem pracovných zmlúv,
- odstránenie prekážok pre pracovné agentúru sprostredkujúce dočasnú/sezónnu prácu,
- podpora informačných technológií a viac flexibilný systém pracovnej doby s cieľom modernizovať organizáciu práce,
- zvýšiť atraktivitu práce na skrátený úväzok,
- prijatie systémov sociálnej ochrany, ktoré podporujú mobilitu pracovnej sily.

Pripravovaná reforma pracovného trhu EÚ naráža na viaceré problémy. Niektoré odborné štúdie¹⁴ preukazujú, že za vysokú nezamestnanosť nemôžu rigidné inštitúty a inštitúcie pracovného trhu, ale iné faktory ako sú napr. špecifické makroekonomické podmienky, aplikované hospodárske politiky, dlhodobý a historický vývoj zamestnanosti v jednotlivých sektoroch hospodárstva či napr. demografický trend v tej-ktorej krajine EÚ, t.j. reforma pracovného trhu EÚ nie je potrebná ani žiaduca, lebo neprinesie pozitíva.

Druhým vážnym problémom reformy pracovného trhu EÚ je odpor rôznych aktérov, či už zamestnávateľov, odborov, zamestnancov (viď slovenskú diskusiu o novom Zákonníku práce či nepokoje v roku 2006 vo Francúzsku po návrhu francúzskej vlády zaviesť tzv. „Kontrakt prvého zamestnania“¹⁵, ktorý by umožňoval zamestnávateľom ľahšie prepúšťať mladých zamestnancov – do 26 rokov). Je veľmi otázne, či napríklad snaha o harmonizáciu pracovnej legislatívy pre všetky štáty EÚ na úrovni EÚ nevyvolá nielen odpor jednotlivých národných štátov, ale tiež spôsobí konfrontáciu spomínaných aktérov. Národný odpor sa už v súčasnosti dá predpokladať predovšetkým od 12 nových členských krajín EÚ, ktoré výrazne v rámci transformačného procesu modernizovali/reformovali svoje trhy práce, pričom nohé z týchto krajín zaviedli tzv. „Americký“ resp. liberálny model, ktorý podporuje napr. dočasnú prácu, pracovné zmluvy na dobu určitú, využívanie prechodných opatrení a rôznych agentúr sprostredkujúcich sezónnu prácu, samozamestnávanie či prácu na skrátený úväzok a nižšiu sociálnu ochranu zamestnancov. Tieto opatrenia často označujú staré členské štáty EÚ ako „sociálny alebo pracovný dumping“.

Tretím vážnym problémom je rozdielnosť momentálne jestvujúcich modelov pracovného trhu. Vo všeobecnosti môžeme jednotlivé modely rozdeliť na kontinentálny (Nemecko, Francúzsko),

---

¹³ Wim Kokova správa k Lisabonskej stratégii.

¹⁴ Viď napr. David R. Howell (2005): Fighting Unemployment: Why Labor Market ‘Reforms’ Are Not the Answer. Center for Economic Policy Analysis.

¹⁵ Z francúzštiny: Contrat première embauche (CPE).

stredomorský (Taliansko), anglosaský (Veľká Británia, Írsko) a škandinávsky (Švédsko, Fínsko, čiastočne Dánsko)¹⁶. Hoci sa dajú nájsť v týchto modeloch aj mnohé spoločné veci, je veľmi ťažké identifikovať, ktorý model by bol pre EÚ najlepší a ktorý by zároveň narazil na čo najmenší odpor u všetkých členských krajín EÚ. Momentálne je odborné prediskutovávaný predovšetkým model dánskej „flexicurity“ (flexibilita a bezpečnosť). Jeho podstatným prínosom je, že bezpečnosť a flexibilita si neodporujú, teda bezpečnosť nejde na úkor flexibility a naopak. Dánsky systém na trhu práce sa nachádza blízko liberálnych systémov s malou ochranou zamestnancov pred prepustením, zároveň je tu však vybudovaná hustá sieť sociálneho zabezpečenia s vysokými náhradami mzdy. Dánsky model kombinuje dynamiku voľného trhového hospodárstva so sociálnym zabezpečením a sociálnou rovnováhou škandinávskeho typu. Model stojí na troch pilieroch:

- relatívne vysoká náhrada mzdy pri nezamestnanosti,
- veľká flexibilita na trhu práce v podobe flexibilných pravidiel ochrany pred výpoveďou, napr. krátke výpovedné doby,
- aktívna politika trhu práce; je zabezpečené, že nezamestnaní buď aktívne hľadajú prácu, alebo absolvujú nejaké vzdelávanie.

Súčasný návrh EK sú značne podobné Dánskemu modelu flexicurity. Dánsky model priniesol Dánsku zníženie nezamestnanosti z 12% na súčasných 5% a tiež pravidelný rast miezd na úrovni 3-5%, avšak je založený na určitých špecifikách, ktoré bude ťažko prenášať do iných systémov a iných sociálnych spoločností. Dánsky model predpokladá stabilný rast a vyrovnané verejné rozpočty, vychádza z vysokých daní, predpokladá vysokú fluktuáciu počtu pracovných miest (10% nových pracovných miest ročne, 10% zaniknutých pracovných pozícií ročne) a veľkú mobilitu zamestnancov. Mnohí experti¹⁷ tiež upozorňujú, že krajiny s inou kultúrou môžu doplatiť na štedrosť sociálneho zabezpečenia tohto modelu (hlavne náhrady miezd presahujúce 90% zo mzdy) a zneužívanie tohto systému. Súčasne systém vyžaduje vyššiu mieru zamestnanosti obyvateľov v produktívnom veku do budúcnosti, čo jednak vytvára tlak na adekvátny systém dôchodkového zabezpečenia a môže tiež naraziť na odpor verejnosti. Taktiež niektorí experti poukazujú na problém určitých skupín obyvateľstva (napr. prisťahovalci) a ich neschopnosť dosiahnuť vysokú úroveň náhrady mzdy a mzdovej úrovne, čím sa môžu stať ťarchou sociálneho systému a zvyšovať nezamestnanosť.

Štvrtým problémom zavádzania jednotných opatrení v oblasti reformy trhu práce EÚ je hrozba vzniku 2 a viacvrstvových sociálnych systémov a následne sociálnych skupín, kde sa jedni budú tešiť vysokej ochrane a druhí oveľa menšej. Ak by sa EÚ rozhodla implementovať buď dánsky model flexicurity alebo škandinávsky model, mnohé krajiny by museli zaviesť aj nové (možno aj nadštandardné) systémy ochrany. Je otázne či by to ekonomiky chudobnejších štátov, t.j. hlavne nových členských štátov uniesli a či by naopak nespôsobilá reforma rast nezamestnanosti. Koncept, ktorý zatiaľ navrhuje EÚ¹⁸ predpokladá budovanie takých inštitútov, keďže koncept prezentuje snahu nie udržať zamestnanca celý život na 1 pracovnom mieste, ale umožniť mu zostať a postupovať na pracovnom trhu, t.j. snaha zabezpečiť slušnú mzdu, prístup k celoživotnému vzdelávaniu, dobré pracovné

---

¹⁶ Vid' napr. André Sapir (2006): Globalisation and the Reform of European Social Models. European Centre for Advanced Research in Economics and Statistics (ECARES), Brusel.

¹⁷ Vid' odbornú diskusiu na web stránke The New Economist: http://neweconomist.blogs.com/new_economist/2006/01/denmarks_flexic.html.

¹⁸ Vid' závery Summitu Európskej rady z marca 2007, Brusel.

podmienky, ochrana pred neférovým prepustením z práce, podpora pri strate práce, právo na transfer sociálnych práv pri zmene zamestnania a pod.

Vzhľadom na smerovanie diskusie o regulácii pracovného trhu EÚ a tiež diskusie na Slovensku ohľadom Zákonníka práce uvádzame charakteristiku škandinávskeho modelu, ktorý preferuje tieto priority, resp. definuje tieto paradigmy:

- vysokú produktivitu a rovnosť v príjmoch možno pozitívne spájať.
- aktívna politika trhu práce môže zabezpečiť, že čas medzi dvoma zamestnaniami sa skrúti na minimum.
- pevný dialóg medzi sociálnymi partnermi je podstatou stabilných vzťahov medzi zamestnávateľmi a zamestnancami.
- flexibilita pracovného trhu a pracovné istoty nie sú v protiklade, sú základným predpokladom.
- celoživotné vzdelávanie a rozvíjanie schopností a zručností zamestnancov je kľúčom ku konkurencieschopnej a dynamickej pracovnej sile.
- zamestnávanie žien je ústredným faktorom pre zabezpečenie udržateľnej prosperity.
- otvorené a inkluzívne trhy práce sú jediným spôsobom riešenia demografických problémov, ktorým dnes čelí Európa.
- progresívne environmentálne zákony a požiadavky môžu byť základom prvotných výhod, ktoré posilnia konkurencieschopnosť.
- proaktívne, "inteligentné" a koordinované verejné investície môžu podporiť rast v čase nízkeho dopytu.

Aktívna politika trhu práce je jedna z najdôležitejších črt škandinávskeho modelu. Je nevyhnutným nástrojom na zvýšenie a zlepšenie zamestnanosti prostredníctvom neustáleho vyhodnocovania a rozvoja pracovných podmienok a koordinovania a presunu zdrojov pracovných síl v spoločnosti. Jej hlavné poslanstvo je, že nikto by nemal zostať pozadu a o každého by malo byť postarané takým alebo onakým spôsobom. Popri poberaní finančnej podpory v nezamestnanosti od štátu by nezamestnaní mali byť súčasne k dispozícii pre trh práce. Cieľom je, aby sa nezamestnaný zamestnal v čo najkratšom čase. Okrem navrátenia nezamestnaných na trh práce je tiež dôležité investovať do celoživotného vzdelávania a školení na pracovisku s cieľom predchádzať riziku nezamestnanosti. Účinná politika trhu práce sa tiež zameriava na rozvíjanie zručností a zvyšovanie kvalifikácie pracovných síl s cieľom vyzbrojiť ich pre prípad budúcich zmien na trhu práce, najmä pre prípad nezamestnanosti. Oveľa viac pozornosti však treba venovať integrácii mladých ľudí a dlhodobo nezamestnaných do pracovného života.

Súčasťou diskusie o reforme trhu práce EÚ musí byť aj diskusia o otváraní národných trhov práce novým pracovným silám. Samotná EÚ doteraz nevyriešila dostupnosť trhov práce pre samotných členov EÚ (napr. pozícia Nemecka a Rakúska voči otvoreniu svojich trhov práce novým členskými krajinami EÚ). Ďalej sa to týka ľudí z iných častí sveta, ktorí prišli žiť a pracovať do EÚ a ktorí sú až často nútené nezamestnaní. Mnohí imigranti majú vysokú úroveň odbornej kvalifikácie. Preto EÚ potrebuje vytvoriť systém, ktorý by nám umožnil zohľadňovať ich prax a poznatky. EÚ musí hľadať riešenia a vypracovať stratégiu pre prípadnú budúcu potrebu pracujúcich imigrantov a aby sme

dokázali nájsť dobrý spôsob, ako integrovať na trh práce ľudí, ktorí prichádzajú do EÚ. Samotné Slovensko (či už prostredníctvom imigračnej politiky, či prostredníctvom rigidných schém pracovných povolení a kvót) je v tejto oblasti značne „nevhodne“ konzervatívne, čo sa v niektorých regiónoch prejavuje nedostatkom kvalifikovanej pracovnej sily.

3.2 PODPORA VÝSKUMU A INOVÁCIÍ

Asi najvýraznejšou odpoveďou na hospodárske zaostávanie EÚ za globálnymi konkurentmi je diskusia o výskume a inováciách, čoho výsledkom je výrazný nárast podpory politiky inovácií a výskumu. Na roky 2007-2013 EÚ zdvojnásobila podporu tejto politiky jednak prostredníctvom

Programu konkurencieschopnosti a inovácií EÚ (CIP)¹⁹ s rozpočtom 4 mld. EUR a jednak prostredníctvom 7 rámcového programu pre vedu a výskum (FP7) s rozpočtom 53,2 mld. EUR. Samotná inovačná politika zahŕňa mnoho oblastí od verejného či súkromného výskumu a vedy, podpory inovácií v malých a stredných podnikoch, politiky týkajúcej sa intelektuálnych a autorských práv, patentov a iných štandardov (napr. metrológia a skúšobníctvo).

Aktuálne otázky podpory vedy a výskumu v rámci EÚ sa týkajú 2 kľúčových otázok:

- Či je lepšie podporovať vedu a výskum na Európskej úrovni alebo na národnej?
- Aké nástroje je potrebné v súčasnosti reformovať, či vytvoriť pre podporu naplňovania Lisabonských cieľov?

Z pohľadu prvej otázky je v súčasnosti zrejmé, že podpora vedy a výskumu v EÚ je v súčasnosti významne národnou doménou jednotlivých členských krajín. Ročne jednotlivé vlády členských krajín EÚ vynaložia cca. 65 mld. EUR na vedu a výskum, zatiaľ čo v prípade EÚ to predstavuje iba 8 mld. EUR. Z pohľadu efektivity a mobilizácie zdrojov je preto kľúčová otázka, či by sa prenosom kompetencií na EÚ nepodarilo zefektívniť podporu vedy a výskumu v rámci celej EÚ a zároveň dosiahnuť lepšie využitie získaných poznatkov z vedy a výskum pre podporu konkurencieschopnosti EÚ v globálnom meradle.

Pre prenos kompetencií na európsku úroveň hovorí predovšetkým „úspora nákladov z rozsahu“, koordinácia inovačných politík, ktorá by priniesla mnohé pozitívne efekty (koncentrácia kapacít a zdrojov, dostupnosť výsledkov výskumu pre všetky krajiny EÚ a pod.) a centralizácia v niektorých oblastiach (napr. patenty, štandardy) by zjednotila a sprehľadnila súčasný zložitý i nákladný systém. Na druhej strane v prospech národnej či regionálnej podpory vedy a výskumu hovorí lepšia adresnosť na potreby daného štátu či regiónu, ekonomiky či na splnenie špecifických priorít alebo cieľov. Súčasne do rozhodovaní o úrovni podpory rozhodujú aj také faktory ako je veľkosť územia či sila ekonomiky. Vo všeobecnosti väčšie i ekonomicky silnejšie krajiny vydávajú viac zdrojov na vedu a výskum. Otvorené ekonomiky aktívne zapojené do medzinárodného obchodu vynakladajú do podpory vedy a výskumu oveľa menej zdrojov ako uzavreté ekonomiky.

Ďalšími významnými faktormi pre rozhodovanie o koordinácii politík v oblasti vedy a výskumu na európskej úrovni či ponechanie kompetencií na národnej sú:

---

¹⁹ European Parliament and Council decision establishing a Competitiveness and Innovation Framework Programme (2007-2013), Brussels, 26 September 2006 (PE-CONS 3622/06).

1. Únik znalostí, know-how – buď dôjde neznalosťou vynálezcu, tým, že umiestni inováciu na trhu bez patentovania, plagiátorstvo zo strany konkurentov, neuvedenie si ďalších možností inovácie (napr. niekto iný príde s rozšírením inovácie = inovácia sa stane inšpiráciou ďalšej inovácie),
2. Prebytky na strane nákupcov/zákazníkov – neocenenie inovácie zo strany zákazníkov resp. neschopnosť zabezpečiť realizáciu inovácie na trhu (napr. potreba dotovať výskum liekov, inak by si ich dovolili iba bohatí ľudia),
3. Duplikácia výskumu – firmy, či organizácie sa naraz venujú rovnakému výskumu = plytvanie zdrojov,
4. Nedostatočná štandardizácia – môže nadobúdať 3 podoby: „zamknutie štandardu“ (napr. klávesnica QWERTY– nikto nemá záujem meniť usporiadanie, lebo by to spôsobilo značné dodatočné náklady s neistým výsledkom – či by sa inovácia ujala), žiadna štandardizácia (strata možnosti dosahovať masívne využitie inovácie), nadmerná štandardizácia (zvyšovanie nákladov spojených s uplatnením inovácie),
5. Asymetrickosť informácií – potreba verejných investícií do VaV je nutná, pretože súkromný investor nemá dostatok informácií ako napr. výskumník, t.j. súkromné investície nemusia zbadať prínos a rentabilnosť investícií do VaV.

Vo všeobecnosti a zhodnotení spomínaných dôvodov sa ukazuje, že je výhodné na európskej úrovni podporovať výskumné a vedecké projekty rozsiahleho charakteru. V rámci programu FP7 sú podporované verejné a súkromné vedecké a výskumné projekty s cieľom spojiť a ovplyvňovať zdroje na vedu a výskum (VaV), podporovať ľudský kapitál a kvality VaV ako aj lepšie integrovať inovačné politiky. Program teda svojim charakterom už dnes napĺňa dôvody, prečo by mal byť centralizovaný a koordinovaný z európskej úrovne. Naopak „centrom“ podpory v rámci programu CIP je podpora konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov (MaSP), podpora eko-inovácií, energetickej efektívnosti a obnoviteľných zdrojov a podpora procesov vedúcich k „zrelej“ informačnej spoločnosti. Tým, že drvivá väčšina MaSP sú menšie firmy, t.j. operujú väčšinou na regionálnom, či národnom trhu, ich kanály pre znalosti, know-how a inovácie sú často regionálne, či národne obmedzené. Z pohľadu subsidiarity je preto na zváženie, či má zmysel implementácia politík zameraných na MaSP na európskej úrovni a teda či napr. program CIP by nebolo vhodnejšie realizovať podobne ako fondy EÚ v rámci kohéznej politiky, t.j. s výrazne národnými právomocami.

V oblasti patentov a štandardov sa jasne ukazuje výhoda úspor z rozsahu v prípade zavedenia jednotného európskeho systému. V súčasnosti sú patenty v Európe poskytované cez národné úrady, alebo Európsky patentový úrad (EPO), ktorý poskytuje Európsky patent. Európska rada už niekoľko rokov plánuje predložiť definitívny návrh na zavedenie Patentu Spoločenstva, doteraz sa však nezhodla na tom, do koľkých oficiálnych jazykov by taký patent musel byť prekladaný. Okrem problému s prekladom do 1 či viacerých jazykov bráni zavedeniu spoločného systému patentovania na Európskej úrovni aj národný protekcionizmus a tiež záujmy patentového priemyslu. Riešenie súdnych sporov v oblasti patentov je tiež stále riešené národnými súdmi, čo umožňuje napr. podanie tej istej sťažnosti na viacerých súdoch v EÚ, čím dochádza nielen k zbytočnej byrokracii, ale môže dôjsť aj ku konfliktným riešeniam sporov. To vnáša do súčasného systému aj značnú právnu neistotu. Zavedenie jednotného patentu platného v celej EÚ by znížilo náklady na preklady národných patentov, napríklad pri cezhraničnom podnikaní, ochrana duševného vlastníctva by sa tak stala ľahšou a lacnejšou. Mnohé

podnikateľské zoskupenia²⁰ podporujú vytvorenie integrovaného, pre celú EÚ záväzného právneho patentového systému, ktorý by obsahoval prvky návrhu „European Patent Litigation Agreement (EPLA)“ zacieleného na redukcii nákladov na súdne trovy. V súčasnosti je Európsky patentový systém 13-krát drahší ako Japonský a 11-krát drahší ako americký. Najväčšie výhrady k navrhovanému systému sú v oblasti veľkých nákladov spojených s jazykovými prekladmi a k výraznej centralizácii navrhovaného súdneho systému.

Podobne ako systém patentov sa javí ako efektívnym systém spoločných európskych štandardov (certifikácia), ktorý môže nielen využívať úspory z rozsahu, ale tiež stanovanie jednotných štandardov pre celú EÚ umožní benefitovať výrobcom i spotrebiteľom.

Ďalšiu iniciatívu EÚ v oblasti podpory vedy a výskumu predstavuje vízia Európskeho výskumného priestoru predstavená v rámci Zelenej štúdie: „Európsky výskumný priestor: nové perspektívy“. Európsky výskumný priestor bude založený na 6 hlavných osiach:

1. adekvátny tok kompetentných výskumníkov, s vysokou mobilitou medzi jednotlivými inštitúciami, disciplínami, sektormi a krajinami,
2. výskumná infraštruktúra na svetovej úrovni, integrovaná, zosieťovaná a dostupná pre výskumné tímy (hlavne s dôrazom na modernú komunikačnú infraštruktúru),
3. vynikajúce výskumné inštitúcie, zaangažované vo verejno-súkromnej spolupráci, tvoriace výskumné a inovačné klastre,
4. efektívne zdieľanie znalostí a know-how, hlavne medzi verejným výskumom a priemyslom,
5. dobre koordinované výskumné programy a priority zahŕňajúc spoločné programovanie výskumných investícií na európskej úrovni, so spoločnými politikami, implementáciou a evaluáciou,
6. otvorenie európskeho výskumného sektoru svet s dôrazom na susediace krajiny a s dôrazom na riešenie globálnych výziev.

Európsky výskumný priestor predpokladá vytvorenie Európskej výskumnej rady, vytvorenie Európskeho technologického inštitútu, koordináciu výskumu prostredníctvom Európskej technologickej platformy a sietí ERA ako aj stanovenie národných cieľov v oblasti výskumu a vývoja.

Európsky technologický inštitút (EIT) sa má stať kľúčovou európskou inštitúciou na podporu znalostného trojuholníka (vzdelávanie-výskum-inovácie), čím bude mať jedinečný charakter vzhľadom na to, že ostatné programy EÚ obsahujú vždy iba jednu alebo dve zložky znalostného trojuholníka. EIT sa má stať symbolom spoločnej európskej inovácie, výskumu a vzdelávania, ktorý bude motorom pre ďalšie existujúce vzdelávacie a výskumné inštitúcie a pre tzv. Znalostné a inovačné spoločenstvá (KICs). Globálnym problémom, ktorý sa rieši návrhom na vytvorenie EIT, je nízka úroveň a nízka koncentrácia investícií do vyššieho vzdelávania a výskumu a vývoja v EÚ, ako aj nedostatočná úroveň prenosu výsledkov vedomostí a znalostí z výskumu a vývoja do hospodárskej činnosti a pracovných miest v porovnaní s najvýznamnejšími globálnymi konkurentmi EÚ. Návrh EK predpokladá dvojité, integrované štruktúru:

---

²⁰ Napr. Eurochambers, BussinessEurope, UEAPME a i.

- Riadiaca rada bude zodpovedná za stanovovanie strategických priorít EIT. Bude mať na starosti výber, hodnotenie a koordináciu KICs;
- Znalostné a inovačné spoločenstvá (KICs) budú spoločné „podniky“ univerzít, výskumných organizácií a súkromných firiem. Budú konať nezávisle s cieľom integrovať výskumné, vzdelávacie a inovačné aktivity.

S prvými dvoma KICs sa počíta, že budú plne fungovať od roku 2010, pričom EK navrhuje aby prvé 2 KICs prioritne riešili výskum v oblasti energií a tiež zmien klímy. EIT by mal fungovať od roku 2008.

Kľúčových otázok, ktoré súvisia so založením EIT je niekoľko. Celá myšlienka závisí od naplnenia dvoch kľúčových faktorov a to:

- schopnosti prilákať do KICs najrozvinutejšie firmy a najlepšie univerzity a výskumné tímy,
- schopnosť EÚ uvoľniť významný finančný príspevok na odštartovanie procesu a že EÚ prejaví ochotu zvážiť v neskoršom štádiu iné formy príspevkov z rozpočtu EÚ na činnosť KICs.

Ak sa nepodarí naplniť oba tieto predpoklady, bude EIT iba plytvaním peňazí a času. K tomu môže dôjsť aj pri naplnení ďalších obáv, ktoré vyplývajú jednak zo súčasnej situácie v jednotlivých oblastiach, ktoré má EIT integrovať (vzdelávanie v EÚ-sektor vedy a výskum-problémy s inováciami). Prvou hrozbou je nízke, resp. žiadne zapojenie podnikateľskej sféry do KICs, čím nedôjde k prepojeniu súkromných a verejných zdrojov a ani k transferu znalostí a know-how. Druhou hrozbou sú súčasné problémy európskych univerzít a to nielen s kvalitou výskumu i vzdelávania (t.j. aj kvality ľudí- učiteľov a expertov), ale aj s ďalšími faktormi ako je napr. zlá technická vybavenosť, zlá infraštruktúra (schátrané budovy) a pod. Tieto 2 samotné hrozby vyvolávajú prvé otázky, či kreovanie KICs bude také „hladké“ ako očakáva EK. To tiež vyvoláva obavu, že KICs budú iba akýmisi virtuálnymi organizáciami, ktoré budú čerpať verejné zdroje.

Tretí okruh problémov súvisí s jestvujúcimi programami EÚ a ich vzťahom k EIT. V prvom rade je otázne, či kreovaním KICs nedôjde k duplikácii terajších partnerstiev medzi univerzitami a podnikmi a teda viacnásobná podpora tých istých aktivít. Bude dôležité zabezpečiť aby KICs mali výrazne inovatívny charakter a predovšetkým iniciovali nové projekty. Súčasne návrh EK financovať v rokoch 2007-2013 vznik EIT a KICs nielen z rezervných zdrojov rozpočtu EÚ, ale aj zo 7 rámcového programu pre vedu a výskum, programu celoživotného vzdelávania, CIP a štrukturálnych fondov EÚ vyvolal obavy hlavne univerzít, že sa to udeje na úkor jestvujúcich i pripravovaných projektov jednotlivými univerzitami či jestvujúcimi partnerstvami. S tým súvisí aj obava, či vôbec budú mať jednotliví partneri motiváciu participovať na KICs, kde sa predpokladá ich významné spolufinancovanie (resp. hľadanie ďalších zdrojov spolufinancovania), ak majú možnosti zapojenia sa do už známych a štandardných programov podpory zo strany EÚ. Podobne sa dá uvažovať aj o vzťahu národnej podpory vedy, výskumu a vzdelávania, kde všetky členské krajiny vytvárajú množstvo vlastných programov na podporu jednotlivých subjektov.

Ďalším problémom je priestorový rozmer KICs. V drvivej väčšine sú technologické či výskumné klastre vytvárané na základe regionálneho princípu, pričom väčšinou sa jedná o významnú vedúcu inštitúciu/firmu, na ktorú sa viažu ďalší partneri. Myšlienka KICs s množstvom partnerov a stovkami výskumníkov a pracovníkov, ktorá by mala dopad na celú EÚ vytvára otázku, či vytvorená štruktúra v rámci KICs bude efektívna. Súčasne s tým súvisí aj problém, že ak dôjde k podobnému vývoju ako v USA (kde bol vývoj klastrov prirodzený - napr. Massachusetts, Stanford, San Diego)), t.j. sa

jednotlivé KICs lokalizujú okolo kľúčových európskych vzdelávacích a výskumných centier (čo sú momentálne hlavne v starých členských štátoch EÚ), akým spôsobom sa do KICs budú môcť zapojiť inštitúcie/firmy z nových členských štátov a či nebudú v prvom období diskriminované vzhľadom na to, že majú horšie možnosti (hlavne napr. finančného spolufinancovania výskumu, ciest expertov a pod.) v porovnaní so „silnejšími“ partnermi.

Významným problémom je zabezpečenie zdrojov zo strany EÚ na podporu EIT a KICs nielen na roky 2007-2013, ale aj neskôr. Predložený návrh predpokladá potrebu takmer 2,5 mld. EUR na roky 2007-2013 a to v prvej fáze sa uvažuje iba o 2 KICs, do roku 2013 sa plánuje s podporou 6 KICs. Jednou z úloh KICs bude hľadanie zdrojov na spolufinancovanie, avšak kľúčovým problémom môže byť nízko rozvinutá filantropia v EÚ v porovnaní s napr. USA, t.j. KICs musia rátať s nedostatkom nadácií v EÚ a ich zdrojov na spolufinancovanie projektov. Práve riešenie schopnosti alokovať verejné zdroje bude kľúčovým či sa podarí zahrnúť kľúčových hráčov, či nebude dochádzať iba k doplnkovému výskumu, bez vážnejších dopadov na európsky výskum, vedu, inovácie a vzdelávanie.

Nemenej dôležité sú problémy so štruktúrou (riadiacou, administratívnou, právnou a pod.) EIT a KICs. V rámci diskusie o EIT bolo rozoberaných 5 modelov: decentralizovaný, centralizovaný, integrovaný, ETI ako financujúci orgán a orgán udeľujúci značku a ponechanie terajšieho stavu. Ako najvhodnejší sa javí integrovaný model využívajúci princíp bottom-up i up-bottom, a zameriava sa na vyváženú radu protikladných potrieb centralizovaného či decentralizovaného modelu:

- potreby koordinácie na zabezpečenie synergie a strategickej orientácie výskumu, vývoja a vzdelávania,
- autonómiu, ktorú KICs potrebujú na to, aby boli prispôsobivé,
- potreby dostatočnej nezávislosti na vykonávanie vlastnej agendy EIT,
- dostatočnej príťažlivosti pre partnerské organizácie,
- potreby experimentovať s novými spôsobmi integrovania výskumu, vzdelávania a inovácií a iné.

Tento model (integrovaný) si v poslednom návrhu osvojila i EK. Určité obavy však vyvolávajú niektoré otázky spojené napr. s právnym statusom KICs, ktoré by mali byť právnickými subjektmi. Otázne je, komu budú podriadení vedci, experti delegovaní do KICs: univerzite, KICs? Ako budú riešené rôzne spory, ktoré môžu vzniknúť a pod. Existuje tiež obava „brain-drain“, t.j. napr. po inštitucionalizácii KICs sa môže významne obmedziť využitie vedca pre inštitúciu, ktorá ho zapojila do KICs.

3.3 POLITIKA A VNÚTORNÝ TRH EÚ

Dňa 10. januára 2007 zverejnila EK cestovnú mapu „Energetická politika pre Európu“.²¹ Hlavnými cieľmi stratégie sú:

- viac konkurencieschopný európsky energetický trh, ktorý prispeje k zvyšovaniu pracovných miest a k redukcii cien energií,

---

²¹ Viac vid' http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/index_en.htm.

- zníženie energetickej závislosti od tretích krajín, hlavne zvyšovaním produkcie čistej energie v rámci EÚ,
- znížovanie emisií v EÚ s cieľom eliminovať dopady globálneho otepľovania.

Súčasne vytvára EK tlak na prijatie spoločnej energetickej politiky EÚ.

Návrhy EK, ktoré potvrdila aj Európska rada na samite v marci 2007 na dosiahnutie týchto cieľov obsahujú:

- dobudovanie vnútorného trhu pre elektrinu a plyn s dôrazom na oddelenie produkcie energie od distribúcie a zlepšenie sieťovej infraštruktúry,
- stanovenie 20% cieľa pre podiel obnoviteľných zdrojov energie (OZE) v energetickom mixe EÚ do roku 2020 (v súčasnosti platí cieľ 10% do roku 2010),
- záväzok pre každý z členských štátov, aby dosiahol vo svojom dopravnopalivovom mixe do roku 2020 10%-tný podiel biopalív
- úspora primárnej energetickej spotreby o 20% do roku 2020,
- cieľ dosiahnuť „nízkouhlíkovú budúcnosť fosílnych palív“ (nízke emisie CO₂ zo spaľovania fosílnych palív) s podporou technológie „čistého uhlia“, používania zachytávania uhlíka a jeho uskladňovania hlboko pod zemou a pod.,
- rozvoj spoločnej vonkajšej energetickej politiky za účelom „aktívneho sledovania záujmov EÚ“ na medzinárodnej scéne s hlavnými dodávateľskými, tranzitnými a spotrebiteľskými krajinami,
- rozvoj Európskeho strategického energeticko-technologického plánu, ktorý by mal zamerať úsilie v oblasti výskumu a vývoja na nízkouhlíkové technológie.

Aj napriek tomu, že iniciatíva pre spoločný vnútorný energetický trh EÚ siaha do rokov 1996-1998 (prvé direktívy EK o plyne a elektrine), dobudovanie vnútorného energetického trhu, ktorý má byť stimulom pre napĺňanie cieľov Lisabonskej stratégie, je stále značne vzdialené. To potvrdzuje aj neplnenie „druhých“ direktív o plyne a elektrine prijatých v roku 2003, ktorých cieľom bolo otvorenie trhu (do júla 2004 pre právnické subjekty a podnikateľov, do júla 2007 aj pre obyvateľov), čo malo priniesť slobodu výberu dodávateľa energie a plynu a súčasne zabezpečiť voľný vstup dodávateľov na trh.

Súčasná situácia však naďalej umožňuje pretrvávanie trhových „defektov“ a to hlavne v týchto oblastiach:

- trhová koncentrácia, s výraznou dominanciou národných či regionálnych monopolov, kontrolujúcich ceny, dovoz i domácu produkciu,
- nedostatočné oddelenie prenosovej a distribučnej sústavy, ktoré neumožňuje zaručiť ich nezávislosť,
- vertikálna kartelizácia v rámci sietí (spoločné postupy výrobcov, distributérov, predajcov), čo bráni vstupu nových aktérov na trh,

- segmentácia trhov, ktoré sú výrazne národné,
- nízka transparentnosť a rozdielna dostupnosť informácií (napr. ohľadom technickej dostupnosti prepojenia sietí a pod.),
- nejasná cenotvorba,
- dlhodobé dohody jestvujúcich monopolov na využívanie infraštruktúry, ktoré im umožňujú a zabezpečujú rôzne výhody (napr. na určitú prepravnú kapacitu a pod.),
- nedostatočné právomoci regulačných orgánov,
- neúčinné a ťažko vykonateľné právo ako aj neschopnosť členských krajín dohodnúť sa na jednotnom európskom regulátorovi v oblasti energií.

Všetky tieto nedostatky v súčasnosti znamenajú, že EÚ zďaleka nie je schopná v súčasnosti zaručiť ktorejkoľvek spoločnosti/firme EÚ (a to bude platiť aj pre obyvateľov) právo na predaj elektriny a zemného plynu v ktoromkoľvek členskom štáte za rovnakých podmienok, ako majú jestvujúce vnútroštátne spoločnosti, bez diskriminácie alebo znevýhodnenia. Súčasne EK zatiaľ riadne neriešila otázku investovania do správnej úrovne novej infraštruktúry založenej na spoločnom ustálenom európskom predpisovom rámci, ktorým by sa podporoval vnútorný trh. V súčasnosti väčšinou nejestvuje potrebná úroveň koordinácie medzi vnútroštátnymi energetickými sieťami, pokiaľ ide o technické normy, pravidlá vyrovnávania, kvalitu zemného plynu, režimy styku a mechanizmy na riadenie preťaženia, ktoré sú potrebné na to, aby napr. efektívne fungoval cezhraničný obchod.

Iniciatívy EK sa preto koncentrujú do týchto oblastí:

- zaistenie nediskriminačného prístupu k dobre rozvinutým sieťam,
- zlepšenie právnej úpravy prístupu k sieťam na vnútroštátnej úrovni i úrovni EÚ,
- obmedzenie rozsahu nekalej súťaže,
- vytvorenie jasného rámca pre investovanie,
- vyriešenie otázok týkajúcich sa domácností a menších obchodných zákazníkov.

Kľúčové návrhy na opatrenia pre dobudovanie vnútorného energetického trhu EÚ predstavujú:

- vykonanie platných právnych predpisov v oblasti vnútorného trhu, ktoré súvisia s otvorením trhu s plynom a elektrickou energiou,
- účinné oddelenie dodávateľských a výrobných činností od sieťových operácií, ktoré sa opiera o nezávislé riadené a primerane regulované sieťové operačné systémy, ktoré zabezpečia rovnaký a otvorený prístup k prepravným infraštruktúram a nezávislosť rozhodnutí o investíciách do infraštruktúry,
- ďalšia harmonizácia právomocí a posilňovanie nezávislosti vnútroštátnych energetických regulátorov,
- zriadenie nezávislého mechanizmu na účely spolupráce a prijímania rozhodnutí vnútroštátnych regulátorov v súvislosti s dôležitými cezhraničnými otázkami a vytvorenie efektívnejšieho a integrovanejšieho systému cezhraničného trhu s elektrickou energiou,

- posilnenie hospodárskej súťaže a bezpečnosti dodávok prostredníctvom ľahšej integrácie nových elektrární do elektrických sietí vo všetkých členských štátoch, čo bude motivovať najmä nových účastníkov trhu,
- vytvorenie relevantných investičných signálov, ktoré prispejú k zefektívneniu a zvýšeniu bezpečnosti prevádzky prenosovej siete,
- zvýšenie transparentnosti operácií na trhu s energiou,
- lepšia ochrana spotrebiteľov, napríklad prostredníctvom vytvorenia charty spotrebiteľov v oblasti energetiky,
- urýchliť najdôležitejšie prioritné projekty európskeho záujmu²² a podporiť nové projekty,
- zvýšiť bezpečnosť dodávok pre EÚ ako celok, ako aj pre jednotlivé členské štáty prostredníctvom: a) účinnej diverzifikácie energetických zdrojov a prepravných trás, čím sa zvýši aj intenzita hospodárskej súťaže na vnútornom trhu s energiou, b) zabezpečenia účinnejších mechanizmov reakcie v prípade krízy na princípe vzájomnej spolupráce, c) zlepšenia transparentnosti údajov o rope a plyne a preskúmania infraštruktúr EÚ na dodávku ropy a plynu a mechanizmov EÚ na tvorbu ropných a plynových zásob, ktoré dopĺňajú krízový mechanizmus IEA, d) dôkladnej analýzy dostupnosti zásobníkov plynu v EÚ a nákladov na ne, e) posúdenia vplyvu súčasného a potenciálneho dovozu energie a podmienok príslušných sietí na bezpečnosť dodávok do jednotlivých členských štátov, f) zriadenia „energetického observatória“ v rámci EK.
- zvýšiť energetickú efektívnosť v EÚ, aby sa dosiahol cieľ usporiť 20 % spotreby energie prostredníctvom vnútroštátnych akčných plánov v oblasti energetickej efektívnosti,
- prijať a začať implementovať požiadavky na zvýšenie energetickej efektívnosti osvetlenia v kanceláriách a pouličného osvetlenia do roku 2008 a na zvýšenie energetickej efektívnosti žiaroviek a iných druhov osvetlenia v domácnostiach do roku 2009,
- preskúmať a prehodnotiť usmernenia Spoločenstva pre štátnu pomoc na ochranu životného prostredia a iných relevantných nástrojov Spoločenstva, ktoré môžu poskytovať stimuly, aby tieto usmernenia vo väčšej miere podporovali ciele Spoločenstva v oblasti energetiky a zmeny klímy,
- presadzovať rozvoj energie z obnoviteľných zdrojov v celej EÚ a prijať ambiciózne ciele pre obnoviteľné zdroje (už vyššie spomínané ciele: 20 % podiel energie z obnoviteľných zdrojov na celkovej spotrebe energie EÚ do roku 2020, záväzný minimálny cieľ pre všetky členské štáty, ktorým je 10 % podiel biopalív na celkovej spotrebe benzínu a nafty v doprave v EÚ do roku 2020, ktorý sa má dosiahnuť nákladovo efektívnym spôsobom),
- vytvoriť lepší systém obchodovania s emisiami, ktorý zabezpečí trhové, nákladovo efektívne prostriedky na znižovanie emisií pri minimálnych nákladoch,

²² Energetické spojenie medzi Nemeckom, Poľskom a Litvou; pripojenia na morskú veternú energiu v severnej Európe; elektrické prepojenia medzi Francúzskom a Španielskom a plynovod Nabucco na prepravu plynu z kaspickej oblasti do strednej Európy.

- posilniť energetický výskum, najmä v záujme rýchlejšieho dosiahnutia konkurencieschopnosti trvalo udržateľných druhov energie, najmä obnoviteľných zdrojov, a nízkouhlíkových technológií a v záujme ďalšieho rozvoja technológií energetickej efektívnosti.

Ak má mať EÚ spoločnú energetickú politiku, s cieľom zabezpečiť energetickú bezpečnosť a nezávislosť EÚ, získať väčší priestor pri jednaniach s dodávateľmi energonosičov lokalizovaných mimo EÚ (hlavne Rusko, krajiny strednej Ázie, krajiny severnej Afriky), musí byť jednak jednotná a zároveň musí hľadať jednoduché riešenia. Súčasné návrhy EK v oblasti energetickej politiky a vnútorného trhu sa preto javia ako veľmi relevantné, o čom svedčia aj mnohé pozitívne reakcie rôznych záujmových skupín²³. Kľúčovým problémom bude schopnosť zabezpečiť realizovateľnosť a dodržiavanie navrhovaných reformných krokov vo všetkých krajinách EÚ. Už súčasné meškanie implementácie a nedodržiavanie „druhých“ direktív o plyne a elektrine spôsobuje vážne ohrozenie budovania vnútorného energetického trhu EÚ a tiež to, že dopad doteraz realizovaných opatrení je malý a nedostatočný.

Nárast cien energií, či ich častý výkyv môže vyvolať značné problémy konkurencieschopnosti mnohých podnikov a to predovšetkým v tých sektoroch, ktoré sú významne závislé a výrobné náročné na spotrebu energie (napr. metalurgický priemysel, chemický priemysel a pod.). Vysoké ceny energií v EÚ zároveň môžu spôsobiť odliv investícií z EÚ (t.j. aj stratu pracovných miest) do iných krajín (napr. bývalé štáty SNŠ, ktoré jednak majú výhodu lacnej pracovnej sily a zároveň v prípade zachovania energetického vplyvu Ruska, t.j. aj nižších cien energií).

Súčasný stav „konkurenčnej ilúzie“ na trhu s elektrinou a energonosičmi v EÚ, ktorý vytvorili monopoly a ktorý je bohužiaľ podporovaný neschopnosťou vlád mnohých členských krajín vynútiť si a plne implementovať zámery v oblasti liberalizácie vnútorného energetického trhu EÚ spôsobuje neférové praktiky producentov energií. Liberalizácia vnútorného energetického trhu a zabezpečenie férového a otvoreného prístupu na trh, sa preto javí ako kľúčom k riešeniu súčasného nevyhovujúceho stavu, zároveň však nemusí byť úspešným riešením bez prijatia ďalších opatrení. To sa týka hlavne vytvorenia regulačných rámcov a zadefinovania základných elementov trhu s energiou a energonosičmi. S tým súvisí potreba harmonizácie regulačných princípov a praktík, čo by mohol zabezpečiť spoločný regulačný úrad EÚ. Táto potreba súvisí predovšetkým s požiadavkou na zabezpečenie spoľahlivosti a dôveryhodnosti energetických systémov, na ktorú sa spoliehajú občania i podnikatelia, vzhľadom na to, že elektrina je kľúčovým faktorom moderného života.

---

²³ Napr. Eurometaux, European Renewable Energy Council (EREC), EURELECTRIC, UEAPME a i.

4 SLOVENSKO: HOSPODÁRSKY RAST, REGIONÁLNY ROZVOJ A POLITIKY EÚ (LISABONSKÁ STRATÉGIA, KOHÉZNA POLITIKA, GÖTEBORSKÁ STRATÉGIA)

Hospodársky rast SR sa v posledných rokoch priblížil úrovni hospodárskeho rastu pobaltských krajín pričom medziročný rast HDP dosiahol v roku 2006 hodnotu 8,3% a v roku 2005 6%²⁴. V porovnaní krajín EÚ 27 je to tretí najvýraznejší hospodársky rast za rok 2006 (viď Tabuľku 1). Je teda zrejmé, že iniciované reformy ako aj prílev zahraničných investícií začali Slovensku prinášať dobiehanie ekonomickej úrovne priemeru krajín EÚ. Aj napriek tomu však Slovensko nedosahuje ani 60% HDP krajín EÚ 27, čo vytvára potrebu udržania hospodárskeho rastu na súčasnej úrovni a zároveň je nevyhnutné udržať konkurencieschopnosť ekonomiky, ktorá by sa mala transformovať na poznatkovo-orientovanú, znalostnú ekonomiku. Súčasná hospodárska politika SR sa stále orientuje na podporu lepšieho využitia tradičných faktorov ekonomického rastu postavených najmä na využívaní práce a kapitálu prostredníctvom nižších fixných nákladov, nedostatku moderného fixného kapitálu a infraštruktúry, prebytku pracovnej sily, disponibilite a nízkej cene priemyselných plôch, netrhových výhodách (investičné stimuly) a pod. Pozitívom je, že aj vplyvom členstva SR v EÚ a implementácii nariadení k jednotlivým politikám sa darí lepšie koordinovať jednotlivé politiky a vytvára sa tlak na lepšiu efektívnosť hospodárskych politík.

Tab. 1: Medziročný rast HDP EÚ 27 za rok 2006 + predikcia 2007-08 (v %, vybrané krajiny, v stálych cenách)

Štát	2006	2007 (predikcia)	2008 (predikcia)
Eurozóna (13 štátov)	2,7	2,6	2,5
EÚ 27	3,0	2,9	2,7
Slovensko	8,3	8,5	6,5
Estónsko	11,4	8,7	8,2
Lotyšsko	11,9	9,6	7,9
Rumunsko	7,7	6,7	6,3
Česká republika	6,1	4,9	4,9
Írsko	6,0	5,0	4,0
Nemecko	2,7	2,5	2,4

Prameň: rok 2006 Eurostat, predikcia 2007-08 EU business Ltd.

---

²⁴ Prameň: Štatistický úrad SR.

Medzi kľúčové disparity v rámci konvergencie SR k priemeru krajín EÚ môžeme zaradiť jednak nedostatočné využitie a produktivitu existujúcich faktorov ekonomického rastu ako aj potenciálu ekonomického rastu založeného na využívaní poznatkov. Dôsledky prvého problému sa prejavujú predovšetkým v nízkej výkonnosti (v zmysle HDP na obyv. v PKS), pridanej hodnote, nízkej produktivite práce, vo vysokej energetickej náročnosti ekonomiky, nízkej miery zamestnanosti a vysokej nezamestnanosti, čo je spôsobené najmä neukončeným procesom ekonomickej transformácie, v dôsledku ktorého je využívanie existujúcich výrobných faktorov nízke resp. málo efektívne. Dôsledky druhého problému sa môžu prejaviť v strate konkurencieschopnosti tej časti priemyslu a služieb, ktorá podcení význam znalostí pre trvalý rozvoj svojich ekonomických činností.

Ako kľúčová európska politika, ktorá výrazne ovplyvňuje aj slovenskú hospodársku politiku pri odstraňovaní spomínaných disparít sa javí Lisabonská stratégia. Slovensko sa do plnenia Lisabonskej stratégie zapájalo postupne v súvislosti so vstupom SR do EÚ pričom tento proces mal v rokoch 2003-2004 formu pridružovania sa k jednotlivým stratégiám a politikám EÚ. Stanoviskom SR k správe p. Koka²⁵ deklarovala vláda SR, že sa ako proreformný člen Európskej únie chce aktívne zúčastňovať na formovaní oživenia Lisabonskej stratégie, čo potvrdila schválením Stratégie konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 s podtitulom Národná lisabonská stratégia²⁶. Neskôr v októbri 2005 SR vypracovala a predložila EK vlastný Národný program reforiem pre Slovensko na roky 2006 – 2008²⁷, ktorého cieľom je, aby Slovensko prostredníctvom rýchleho a dlhodobého hospodárskeho rastu čo najrýchlejšie dobehlo životnú úroveň najvyspelejších krajín EÚ. Rovnako ako Národná lisabonská stratégia aj Národný reformný program vychádza z dvoch pilierov: dokončenie štrukturálnych reforiem a udržanie ich výsledkov a rozvoj znalostnej ekonomiky. Národný reformný program sa prioritne zameriava na rozvoj piatich oblastí: vzdelávanie, zamestnanosť, informačnú spoločnosť, vedu, výskum a inovácie a podnikateľské prostredie.

Aktualizácia Konvergenčného programu²⁸ na roky 2006-2010 novej vlády zvolenej v roku 2006 podobne nadviazala na predchádzajúce priority a opatrenia a dochádza teda ku kontinuite hospodárskej politiky. Aktuálny konvergenčný program prezentuje tri hlavné ciele, a to v oblasti fiškálnej, menovej a trhu práce:

- Hlavným fiškálnym cieľom je znížiť deficit verejnej správy vrátane nákladov dôchodkovej reformy pod 3% HDP v roku 2007 a splniť tak kritérium pre vstup do eurozóny. Druhým základným cieľom je do roku 2010 znížiť cyklicky upravený deficit verejnej správy očistený o jednorazové efekty na úroveň 0,9% HDP.
- V menovej oblasti je hlavným zámerom vstup do eurozóny. Slovensko patrí v súčasnosti medzi krajiny, ktoré sú členmi HMÚ s udelením dočasnej výnimky pre používanie jednotnej meny euro, pričom úplné členstvo SR v HMÚ sa naďalej predpokladá v roku 2009. Slovenská koruna už vstúpila dňa 28. novembra 2005 do Mechanizmu výmenných kurzov (ERM II),

---

²⁵ Uznesenie vlády SR č.27/2005 z 12.1.2005. Stanovisko Slovenskej republiky k správe Wima Koka k príprave strednodobého hodnotenia Lisabonskej stratégie.

²⁶ Uznesenie vlády SR č.140/2005 z 16.2.2005. Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 (Lisabonská stratégia pre Slovensko).

²⁷ Uznesenie vlády SR č.797/2005 z 12.10.2005. Národný program reforiem Slovenskej republiky na roky 2006 – 2008.

²⁸ Ministerstvo financií SR (November 2006): Konvergenčný program Slovenska na roky 2006-2010. Aktualizácia 2006. <http://www.finance.gov.sk/>

pričom centrálna parita koruny voči euru bola stanovená na úrovni 1 euro = 38,455 SKK so štandardným flukтуаčným pásmom $\pm 15\%$ okolo centrálnej parity.

- Hlavným strednodobým cieľom na trhu práce je zvyšovať zamestnanosť o 1 – 2% ročne.

Z pohľadu regiónov však všetky tri kľúčové dokumenty (Národný program reforiem 2006-2008, Národná Lisabonská stratégia, Konvergenčný program) sú zamerané predovšetkým na hospodárske politiky ako celok a na ich dopady na SR ako celok. Riešenie regionálnych disparít je riešené veľmi limitovane a spomínané iba v čiastkových opatreniach (napr. oblasť národnej regionálnej pomoci – štátna pomoc, opatrení na znižovanie regionálnej diferenciácie v nezamestnanosti a pod.). Ani jeden dokument nevyhodnocuje možné dopady prijímaných opatrení na regionálnej úrovni a na regionálne disparity.

Dňa 12. decembra 2006 bola zverejnená správa EK o pokroku v Lisabonskej stratégii. Slovensko je hodnotené ako krajina, ktorá dosiahla pokrok v implementácii Národného programu reforiem. V hierarchii hodnotenia Európskej komisie (veľmi dobrý pokrok, dobrý pokrok, pokrok, limitovaný pokrok) je to pozícia, v ktorej Slovensko musí v oblastiach, na ktoré Európska komisia poukázala akcelerovať úsilie pri implementácii nevyhnutných opatrení. Odporúčania sa týkajú hlavne politiky zamestnanosti ako aj mikroekonomickej politiky. Za pozitíva EK označila prijaté opatrenia pre zlepšovanie podnikateľského prostredia a vytváranie informačnej spoločnosti. EK pozitívne hodnotí rast zamestnanosti posilnený daňovými stimulmi, opatrenia pre mobilitu pracovných síl, isté zlepšenie v službách pre znevýhodnené skupiny, pokrok v reforme vysokoškolského vzdelávania súbežne s novými opatreniami pre podporu využívania informačných technológií a integráciu znevýhodnených detí do vzdelávacieho systému.

Za najslabšie oblasti implementácie opatrení slovenského Národného programu reforiem označila EK oblasť výskumu, vývoja, inovácií a vzdelávania, v ktorých absentuje jasná stratégia a priority. Zvýšené aktivity si vyžaduje proces zlepšovania zručností uchádzačov o prácu a presadzovanie celoživotného vzdelávania. Ďalšie úsilie bude potrebné venovať redukcii dlhodobej nezamestnanosti, zvlášť medzi marginalizovanými skupinami vrátane rómskej menšiny.

Kľúčové odporúčania EK voči Slovenskej republike:

- Realokovať výdavky do oblasti výskumu, vývoja a vzdelávania,
- Prijat' národnú stratégiu výskumu, vývoja a inovácií so silným previazaním výskumných inštitúcií s podnikateľskou sférou,
- Prijat' stratégiu celoživotného vzdelávania v súlade s potrebami trhu práce a so zameraním na zlepšenie kvalifikačnej úrovne a zručností,
- Doplniť reformu vysokoškolského vzdelávania reformou základných a stredných škôl,
- Vypracovať komplexný prístup pre riešenie dlhodobej nezamestnanosti predovšetkým vytvorením cielených aktívnych politík trhu práce pre marginalizované skupiny.

Z pohľadu týchto odporúčaní pre hospodársku politiku je dôležité premietnuť tieto návrhy na regionálnu úroveň, a to aj z dôvodu významných regionálnych disparít na Slovensku, hlavne v osi Západ-Východ. Doterajšia realizácia hospodárskych politík, absencia koordinovanej regionálnej politiky, ako aj zatiaľ neprejavенý efekt fondov EÚ určených na podporu regionálneho rozvoja

spôsobili/ujú, že jestvujúce regionálne disparity sa odlišným spôsobom premietajú do jednotlivých regiónov SR, pričom nedochádza k nivelizácii rozdielov, ale naopak majú tendenciu sa prehĺbovať.

Východné Slovensko (Prešovský a Košický kraj) patrí z pohľadu ekonomickej výkonnosti medzi najzaostalejšie regióny v EÚ, pričom porovnanie HDP k priemeru 27 členských krajín EÚ v roku 2004 ho radí medzi 20 najzaostalejších regiónov EÚ, keď dosahuje iba 42,3% priemeru krajín EÚ 27, pričom súčasne sú evidentné nielen významné regionálne disparity v rámci celej EÚ, ale tiež západno-východná/južná gradácia zaostalosti a chudoby, keď medzi najchudobnejšími regiónmi EÚ sú z najväčšej časti rumunské, bulharské, poľské, maďarské a slovenské regióny lokalizované na východnej a juhovýchodnej hranici EÚ.

Tab. 2: HDP na obyv. v PKS (%) k EÚ-27 v roku 2004

1	Inner London (UK)	303	1	Nord-Est (RO)	24
2	Luxembourg (LU)	251	2	Severozapaden (BG)	26
3	Bruxelles-Cap. / Brussels Hfdst. (BE)	248	3	Yuzhen tsentralen (BG)	26
4	Hamburg (DE)	195	4	Severen tsentralen (BG)	26
5	Wien (AT)	180	5	Sud-Muntenia (RO)	28
6	Île de France (FR)	175	6	Sud-Vest Oltenia (RO)	29
7	Berkshire, Buckinghamshire & Oxfordshire (UK)	174	7	Severoiztochen (BG)	29
8	Oberbayern (DE)	169	8	Yugoiztochen (BG)	30
9	Stockholm (SE)	166	9	Sud-Est (RO)	31
10	Utrecht (NL)	158	10	Nord-Vest (RO)	33
11	Darmstadt (DE)	157	11	Lubelskie (PL)	35
12	Praha (CZ)	157	12	Podkarpackie (PL)	35
13	Southern & Eastern (IE)	157	13	Centru (RO)	35
14	Bremen (DE)	156	14	Podlaskie (PL)	38
15	North Eastern Scotland (UK)	154	15	Vest (RO)	39

Pre porovnanie slovenské regióny:

Región	HDP na obyv. v PKS k EÚ 27 (v %)
Slovensko	56,7
Bratislavský región	129,3
Západné Slovensko	52,7
Stredné Slovensko	46,7
Východné Slovensko	42,3

Prameň: Eurostat (2006). <http://www.eurostat.com/>

Aj z pohľadu nezamestnanosti patria Stredné Slovensko (Banskobystrický a Žilinský kraj) a Východné Slovensko medzi 10 regiónov s najvyššou nezamestnanosťou. Zaujímavé je, že aj dva východonemecké regióny (Halle, Dessau) trpia vysokou nezamestnanosťou, ktorá má však odlišnú štruktúru. Tá vyplýva predovšetkým z výrazného rozdielu medzi podielom mladých ľudí (15-24 rokov) na celkovej nezamestnanosti (pod 20%), pričom v prípade slovenských a poľských regiónov presahuje ich podiel výrazne nad 40%. Poukazuje to jednak na problém trhu práce v Poľsku a na Slovensku aj v nadväznosti na zlé prepojenie trhu práce a školského systému a súčasne v Nemecku na problém umiestnenia starších ľudí z Východného Nemecka na trhu práce, resp. ich neochota pracovať pri vysokých sociálnych dávkach.

Tab. 3: Miera nezamestnanosti (%) v EÚ-25 (2004)

Nezamestnanosť v EÚ-25 (2004)					
	Región (najnižšia)	v %		Región (najvyššia)	v %
1.	Dorset a Somerset (UK)	2,4	1.	Dolnoslaskie (PL)	24,9
2.	North Yorkshire (UK)	2,6	2.	Východné Slovensko (SR)	24,2
3.	Provincia Autonoma Bolzano/Bozen (IT)	2,7	3.	Zachodniopomorskie (PL)	23,8
4.	Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste (IT)	3,0	4.	Halle (DE)	23,4
5.	Cheshire (UK)	3,1	5.	Lubuskie (PL)	23,2
8.	Tirol (AT)	3,3	6.	Dessau (DE)	22,9
	Priemer EÚ 25	9,2	8.	Stredné Slovensko (SK)	22,1

Prameň: Eurostat (2006). <http://www.eurostat.com>

Z pohľadu regionálnych disparít²⁹ v rámci Slovenska je zaznamenaná všeobecne výrazná ekonomická dominancia Bratislavského kraja, keď bratislavský regionálny HDP na obyvateľa predstavoval v roku 2004 227,9% v porovnaní k priemeru SR (SR = 100%) a naopak HDP na obyv. prešovského kraja predstavoval iba 60,7% k priemeru SR. Hodnota tohto indexu sa v porovnaní z rokom 1995 ešte výraznejšie naklonila v prospech bratislavského kraja (čo potvrdzuje prehlbovanie regionálnych disparít medzi bratislavským a inými krajinami), keď v roku 1995 dosahoval bratislavský HDP na obyvateľa 211,0% k priemeru SR a prešovský kraj 64,5%. Západno-východný gradient sa v tomto ukazovateli bude v najbližšom období ešte prehľbovať z dôvodu lokalizácie strategických zahraničných investícií v Trnavskom a Žilinskom kraji. Výrazné rozdiely sú zaznamenané aj v rámci úrovne hrubej pridanej hodnoty v rámci jednotlivých hospodárskych sektorov, pričom v priemysle a stavebníctve a najmä službách dosahuje Bratislavský kraj (134,5% a 255,3% priemeru SR) troj až štvornásobok hodnoty najzaostalejších krajov.

Štruktúra výrobných činností v jednotlivých regiónoch je daná historickým vývojom, realizáciou priemyselnej politiky uplynulých obdobiach a len veľmi pomaly sa mení napriek problémom pri realizácii výrobných programov, zväčša založených na systéme práce vo mzde s nízkou pridanou hodnotou. Nové projekty na rozvoj výroby i na štrukturálne zmeny narážajú na problémy nedostatku investícií. Privatizácia podnikov nepriniesla požadované vytvorenie podnikateľského prostredia schopného napomáhať rozvoju výroby a prílev investícií (najmä PZI) je v rámci SR výrazne diferencovaný, pričom významná časť PZI je realizovaná pomocou netrhových výhod poskytnutých investorovi zo strany štátu. Kým v roku 2001 tvorili PZI (bez bankového sektoru) na východnom Slovensku viac ako 24% všetkých PZI, v roku 2005 to bolo už iba polovica - 12,1%. „Najchudobnejšie“ kraje z hľadiska PZI sú tradične Prešovský (7,1 mld. Sk - 1,7%) a Banskobystrický kraj (10,8 mld. Sk - 2,6%). V Banskobystrickom kraji predstavoval nárast PZI v období 2000-2004 iba 4 mld. Sk a v Prešovskom kraji dokonca len 0,8 mld. Sk. V Prešovskom kraji bolo tak v období

²⁹ Výpočty autorov na základe údajov Štatistického úradu SR.

1996-2000 alokovaných podstatne viac PZI ako v období 2000-2004. Naopak najväčšie investičné stimuly okrem Bratislavy smerujú do Žilinského a Trnavského kraja.

Rozhodujúcimi faktormi pre prílev PZI sú dopravná dostupnosť, obslužnosť územia, kvalita pracovnej sily, lokálna identita, pripravenosť a kvalita samosprávy a donedávna aj absencia pravidiel podpory investícií. Často je prezentovaný ako významný faktor lokalizácie investícií výška nákladov práce, t.j. aj výška priemernej mzdy. V tejto oblasti je Prešovský kraj ako najviac investične poddimenzovaný kraj významne zaostávajúci a to v kombinácii s produktivitou práce. Zatiaľ čo priemerná mzda v Prešovskom kraji dosahuje iba 56,8% priemernej mzdy v Bratislavskom kraji, existuje významný rozdiel v produktivite práce, kde rozdiel medzi Bratislavským a Prešovským krajom je takmer 5-násobný. Z toho je zrejmé, že každý investor odhliadnuc od iných faktorov zvolí investovanie v Bratislavskom kraji, kde napriek vyšším mzdovým nákladom dosiahne podstatne vyššie tržby na 1 zamestnanca.

Spomínané mzdové náklady na prácu dosiahli v SR v roku 2003 iba 16,9% úrovne EÚ-15 a 19,6% EÚ-25, čo robí zo SR ešte stále atraktívnu lokalitu z hľadiska využívania lacnej pracovnej sily. V tejto oblasti SR „zaostáva“ nielen za krajinami EÚ-15, ale aj za krajinami susednými ako Česko, Poľsko, Maďarsko i Slovinsko, hoci index nárastu oproti roku 1996 patril k najvyšším (177,9). Táto výhoda sa bude postupne strácať jednak v súvislosti s plánovanou konvergenciou regiónov EÚ ako aj so vstupom Bulharska a Rumunska do EÚ, kde mzdové náklady predstavujú iba 35,8% resp. 43,4% úrovne SR.

Komplexným ukazovateľom hodnotiacim oblasť Malých a stredných podnikov je index regionálneho podnikateľského prostredia (IRPP), ktorý v podobe súhrnného čísla hovorí o kvalite podnikateľského prostredia v regiónoch SR. Kombinuje hodnoty vybraných štatistických ukazovateľov v oblastiach ekonomická aktivita, infraštruktúra, ľudské zdroje a verejná správa s výsledkami dotazníkového prieskumu.

Podľa výsledkov IRPP najlepšimi podmienkami na podnikanie disponuje Bratislavský kraj s hodnotou indexu 147,6 bodu. Naopak, najmenej priaznivé podmienky dosahuje Prešovský kraj s hodnotou indexu 71,2. Aj v prípade podnikateľského prostredia sa zvyrazňuje rozdiel medzi Bratislavským krajom a zvyškom Slovenska. Evidentné rozdiely sú tak isto pri porovnaní západného Slovenska (82,5 bodu) so stredným (74,3) a východným Slovenskom (73,0).

Pri hodnotení regionálnych disparít a bariér rozvoja v SR je potrebné vychádzať z viacerých faktorov a skutočností, ktoré majú a mali výrazný vplyv na rozdielny rozvoj jednotlivých regiónov Slovenska:

- územie Slovenska sa vyvíjalo v minulosti ako súčasť väčších celkov (Rakúsko-Uhorsko, Československo) – rozvoj Slovenska v hospodárskom ťažisku Budapešť – Viedeň - Brno (tu spadá Bratislava a jej okolie) – lokalizácia väčšiny priemyslu
- prvotný rozvoj priemyslu (koniec 19. stor.) v regiónoch s výhodnou dopravnou polohou – Bratislava a jej napojenie na Viedeň, Košicko-bohumínska železnica a Považská železnica
- jednostranná orientácia modernizačného procesu na malý počet veľkých priemyselných závodov v období tzv. socialistickej industrializácie (najmä na východnom Slovensku), ktorých úpadok po zmene socioekonomickej situácie po roku 1989 postihol celé spádové regióny

- nekonzistentná regionálna politika, ktorá investičné stimuly poskytuje najmä firmám, ktoré sa rozhodli investovať do ekonomicky najrozvinutejších regiónov SR (juhozápadné Slovensko, Považie, Košice)
- druhá vlna globalizácie – presun služieb do nízkonákladových regiónov (napr. SR) najmä v oblasti informačných technológií – Bratislava ako tzv. „call centrum“, ostatným regiónom SR chýba potrebná konektita (dopravná a informačná)
- osobitné postavenie Bratislavského kraja oproti ostatným krajom z pohľadu urbanizácie – BA kraj: 83,4% obyv. žije v mestách, priemer SR je 55,6%, PO kraj: 49,3%, NT kraj: 47,5%³⁰.

Korec (2005) uvádza nasledujúce faktory podmieňujúce diferencovaný rozvoj regiónov SR:

- primárny potenciál územia SR – najvhodnejšie podmienky pre rozvoj osídlenia, priemyslu, poľnohospodárstva a dopravy sú v okolí Bratislavy a Košíc ako centier západoslovenského a východoslovenského centralizačného regiónu
- faktor sídelnej hierarchie – hlavné mesto SR (Bratislava) a iné väčšie mestá (Košice) disponujú významným socioekonomickým rozvojovým potenciálom, v ostatných regiónoch je nedostatočná koncentrácia obyvateľstva a malé centrá (do 100 tis. obyv.) pre rozvoj a väčšie investície
- faktor makropolohovej atraktivity – hranica SR s ekonomicky vyspelou krajinou (Rakúskom) je krátka a v západnej časti štátu v blízkosti Bratislavy – tzv. západo-východný gradient
- faktor „veľkej“ dopravnej infraštruktúry – rozvoj diaľničnej siete v západnej časti Slovenska a regiónoch s príchodom PZI
- faktor osobitostí demografických štruktúr – rozdielne zastúpenie rómskeho etnika (vyšší podiel v rámci Východného Slovenska)
- faktor (nevýhodnej) ekonomickej špecializácie regiónov – strata odbytov a zdrojov surovín z bývalého Sovietskeho zväzu po roku 1989 najmä pre podniky Východného Slovenska
- faktor zaostalosti priľahlých regiónov susedných štátov – Východné Slovensko susedí s pomerne málo ekonomicky rozvinutými regiónmi severovýchodného Maďarska, západnej Ukrajiny a juhovýchodného Poľska, čo obmedzuje obchodnú spoluprácu a investičné možnosti.

Politikou EÚ na riešenie regionálnych disparít je Kohézna politika, ktorá však svojou reformou čiastočne zmenila svoj charakter a viac sa zameriava na napĺňanie Lisabonských cieľov. Podľa dohody o finančnom výhlade EÚ na roky 2007 – 2013 (summit Európskej rady v decembri 2005 v Londýne) by Slovenská republika mala dostať v tomto sedemročnom programovom období takmer 13,6 mld. eur z eurofondov. Táto suma zahŕňa aj fondy patriace pod Spoločnú poľnohospodársku politiku. To predstavuje pri súčasnom kurze Slovenskej koruny k Euru približne 468 mld. korún³¹.

³⁰ Prameň: Štatistický úrad SR. Údaje za rok 2005.

³¹ Podľa kurzu NBS, 22. januára 2006; 1 eur = 34,467 Sk. Kurzový prepočet použitý MVRR SR.

Tab.4: Eurofondy pre SR na roky 2007 - 2013

Fond	Alokácia pre jednotlivé fondy
Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka - EAFRD	1 969 418 078
Európsky fond pre rybolov - EFF	13 688 528
Kohézny fond – KF	3 898 738 563
Štrukturálne fondy - Európsky fond regionálneho rozvoja (ERDF), Európsky sociálny fond (ESF)	7 689 165 932
<i>ERDF+ESF a KF pre ciele Konvergencia a Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť (NSRR 2007 – 2013)</i>	<i>11 360 619 950</i>
<i>ERDF na cieľ Európska územná spolupráca</i>	<i>227 284 545</i>
Spolu	13 571 011 101
Spolu v Sk³²	467 752 039 618

Zdroj: MVRR SR, december 2006.

---

³² Podľa kurzu NBS, 22. januára 2006; 1 eur = 34,467 Sk

Tab.5: Finančná alokácia pre Slovensko pre daný cieľ kohéznej politiky EÚ v EUR (2007 – 2013)

Ciele kohéznej politiky EÚ	Fondy EÚ		
		v stálych cenách roku 2004	v bežných cenách
Konvergenca ³³	ŠF + KF	9 638 999 602	10 911 601 421
	ŠF	6 214 921 468	7 012 862 858
	KF	3 424 078 134	3 898 738 563
Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť	ŠF	398 057 758 (108 782 757 + transfer z cieľa Konvergenca na výskum a vývoj 289 275 001)	449 018 529 (122 603 156 + transfer z cieľa Konvergenca na výskum a vývoj 326 415 373)
Európska územná spolupráca	ŠF	201 606 786	227 284 545
Spolu	ŠF + KF	10 238 664 146	11 587 904 495

Zdroj: MVRR SR, december 2006.

S prípravou na nové programové obdobie sa na Slovensku začalo už v roku 2004. Toto obdobie je jedinečné pre SR v tom, že bude prvé úplné a SR v ňom dostalo šancu čerpať objem finančných prostriedkov, ktorý sa v histórii nášho členstva v EÚ už nebude asi opakovať. Národný strategický referenčný rámec Slovenskej republiky na roky 2007 – 2013 (NSRR 2007-2013) pokrýva cieľ Konvergenca a cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť. Neobsahuje cieľ Európska územná spolupráca. Ten je rozpracovaný samostatne pre jednotlivé hranice.

V súlade s finančnými alokáciami sa budú fondy EÚ v SR implementovať prostredníctvom siedmich operačných programov³⁴ v cieľi Konvergenca, troch viaccieľových operačných programov³⁵ (pre cieľ Konvergenca i cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť) a jedného operačného programu³⁶ v cieľi Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

³³ Rozhodnutie Komisie K(2006)3474

³⁴ Operačný program Doprava (ERDF a KF), Operačný program Životné prostredie (ERDF a KF), Regionálny operačný program (ERDF), Operačný program Zdravotníctvo (ERDF), Operačný program Informatizácia spoločnosti (ERDF), Operačný program Konkurencieschopnosť a hospodársky rast (ERDF), Operačný program Technická pomoc (ERDF).

³⁵ Operačný program Výskum a vývoj (ERDF), Operačný program zamestnanosť a sociálna inklúzia (ESF), Operačný program Vzdelávanie (ESF).

³⁶ Operačný program Bratislavský kraj – ERDF.

Hlavné a horizontálne priority zadané v NSRR 2007-2013:

Strategická priorita	Cieľ strategickkej priority
1. Infraštruktúra a regionálna dostupnosť	Zvýšenie hustoty vybavenia regiónov infraštruktúrou a zvýšenie efektívnosti s ňou súvisiacich verejných služieb
2. Vedomostná ekonomika	Rozvoj zdrojov trvalo udržateľného ekonomického rastu a zvyšovanie konkurencieschopnosti priemyslu a služieb
3. Ľudské zdroje	Zvýšenie zamestnanosti, rast kvality pracovnej sily pre potreby vedomostnej ekonomiky a zvýšenie sociálnej inklúzie rizikových skupín

Horizontálna priorita	Cieľ horizontálnej priority
A. marginalizované rómske komunity	Zvýšenie zamestnanosti a vzdelanostnej úrovne MRK a zlepšenie ich životných podmienok
B. rovnosť príležitostí	Zabezpečiť rovnosť príležitostí pre všetkých a predchádzanie všetkým formám diskriminácie
C. trvalo udržateľný rozvoj	Zabezpečenie environmentálnej, ekonomickej a sociálnej udržateľnosti ekonomického rastu
D. informačná spoločnosť	Rozvoj inkluzívnej informačnej spoločnosti

Najväčšie polemiky v rámci odbornej diskusie pri tvorbe NSRR 2007-2013 vznikali ani nie pri analytickej či vecnej časti NSRR, ale ohľadom počtu operačných programov a ich riadiacich orgánov. Predovšetkým od mája 2006 sa viedli diskusie, ako poňať ich štruktúru a prístup a ktoré ústredné štátne orgány budú do ich riadenia zapojené, ktoré ako riadiaci orgán vplývajú aj na určenie sprostredkovateľských orgánov a implementačných agentúr. Bohužiaľ prevládol sektorový a politický prístup, keď finálnu podobu NSRR urobilo decembrové rokovanie vlády SR³⁷ a bol prijatý variant s 11 operačnými programami. Minister hospodárstva a financií žiadali samostatný program pre svoje rezorty, na rokovaní vlády ministerstvo zdravotníctva otvorilo otázku oddeleného programu pre Zdravotníctvo. Vláda s pripomienkami odobrila nové operačné programy, a to Informatizácia spoločnosti (riadiacim orgánom sa stal Úrad vlády a podpredseda vlády pre vzdelanostnú spoločnosť), Konkurencieschopnosť a inovácie (Ministerstvo hospodárstva) a Zdravotníctvo (Ministerstvo zdravotníctva). Toto politické rozhodnutie vytvára tlak na koordináciu jednotlivých programov, zároveň vyžaduje vytváranie nových riadiacich a implementačných štruktúr, keď niektoré ústredné orgány neboli doteraz riadiacimi orgánmi, čo sa samozrejme môže prejaviť v časovom strese a v meškaní s prípravou na čerpanie fondov EÚ predovšetkým na začiatku nového programového obdobia 2007-2013.

³⁷ Viď Uznesenie vlády SR č. 1005 zo 6. decembra 2006.

Tab.6: Pomerné rozdelenie eurofondov medzi operačné programy NSRR 2007 – 2013

Operačný program	Riadiaci orgán	% z alokácie
Regionálny operačný program	MVRR SR	13,14
Životné prostredie	MŽP SR	16,37
Doprava	MDPaT SR	29,17
Výskum a vývoj	MŠ SR	8,03
Informatizácia spoločnosti	Úrad vlády SR	9,03
Konkurencieschopnosť a hospodársky rast	MH SR	7,02
Zamestnanosť a sociálna inklúzia	MPSVaR SR	7,86
Vzdelávanie	MŠ SR	5,46
Zdravotníctvo	MZ SR	2,27
Bratislavský kraj	MVRR SR	0,75
Technická pomoc	MVRR SR	0,89
Spolu		100,00

Zdroj: MVRR SR – Návrh NSRR 2007 – 2013 (3. november 2006)

Novinkou v rámci programového obdobia 2007-2013 je oprávnenosť územia podľa štruktúry sídiel SR, t.j. rozdelenie Slovenska na vidiecku a urbanizovanú časť. Okolo najvýznamnejších centier vznikli tzv. ťažiská osídlenia. Tieto mestá a ich aglomerácie plnia úloh tzv. „motorov rozvoja“, alebo inými slovami pólov rastu jednotlivých území. Jednotlivé sídelné zoskupenia vytvorili tak pozíciu inovačného alebo kohézneho pólu rastu. Prináležanie obce do niektorej zo skupiny (buď kohézny alebo inovačný pól rastu) nielen ovplyvní možnosť čerpania fondov EÚ (obec čerpajúca fondy EÚ v rámci NSRR nebude môcť čerpať zdroje z Národného strategického plánu rozvoja vidieka SR NSPRV na roky 2007-2013 a naopak – okrem výnimiek), ale tiež významne ovplyvní regionálny rozvoj jednotlivých obcí, keďže NSPRV je značne odlišne orientovaný vo svojich prioritách ako NSRR. To môže spôsobiť tzv. „dvojrychlostné“ Slovensko a spôsobovať zaostávanie rozvoja vidieka za urbanizovanými časťami Slovenska.

5 ZÁVER A ODPORÚČANIA

Začatý proces na európskej úrovni a to, že dochádza k integrácii politík prináša prvé (hoci zatiaľ značne obmedzené) úspechy. Táto integrácia však vytvára potrebu integrácie a limitovanie sektorového prístupu i na národnej úrovni, s čím má Slovensko zatiaľ určité problémy, aj keď napr. kľúčové dokumenty v oblasti makroekonomických politík, regionálnej politiky dosiahli určitý stupeň koordinácie. Avšak ich samotná implementácia v nasledujúcich rokoch bude pravdepodobne značne nekoordinovaná. Príkladom je proces tvorby Národného strategického referenčného rámca SR na roky 2007-2013, kedy nakoniec prevládol sektorový prístup, čím sa zamedzila možnosť realizácie integrovaného regionálneho rozvoja. To môže spôsobiť jednak neblahú konkurenciu medzi regiónmi a tiež mrhanie verejnými financiami, či dokonca to môže spôsobovať konfliktnosť jednotlivých opatrení na regionálnej či miestnej úrovni. Výrazne sa týmto zhoršila aj možnosť plánovania regionálneho rozvoja na regionálnej úrovni. Výrazná rezortná a sektorová orientácia Operačných programov v rámci NSRR môže podstatnou mierou obmedziť synergické účinky jednotlivých opatrení na podporu regionálneho rozvoja spolufinancovaných z fondov EÚ a tým spôsobiť ďalšie prehľbovanie regionálnych rozdielov v rámci SR.

Európska komisia začatými reformami jednotlivých politík prejavuje značnú snahu o koordináciu týchto politík, pričom ako dominantná sa javí Lisabonská stratégia. Mnohé politiky (napr. environmentálna s energetickou) sa týmto dostávajú do určitého konfliktu, pričom EÚ sa snaží hľadať kompromisné riešenia, ktoré nemusia byť najlepším riešením. Napriek tomu je zrejmé, že koordinácia politík prináša pozitívne výsledky (napr. naštartovanie hospodárskeho rastu v EÚ, znižovanie nezamestnanosti a pod.), hoci mnohé politiky si stále minimálne „morálne“ odporujú. Takým príkladom je napr. nová politika susedstva, ktorá na jednej strane podporu je rozvoj cezhraničnej spolupráce, no na druhej strane je jej súčasťou budovanie hraníc, t.j. deliacich línií medzi susedmi.

Z pohľadu koordinácie Kohéznej politiky a Lisabonskej stratégie je zrejmé, že došlo v rámci reformy Kohéznej politiky k prebratiu hlavných cieľov Lisabonskej politiky do jednotlivých priorít. Súčasne rozdelenie potenciálnych prijímateľov pomoci na inovačné a kohézne póly rastu poukazuje na fakt, že napĺňanie Lisabonských cieľov (hlavne so zameraním na hospodársky rast) sa má napĺňať predovšetkým podporou centier rastu, t.j. väčších aglomerácií. Naopak podpora poľnohospodárskej politiky a tým pádom aj vidieka je na ústupe, čo v konečnom dôsledku môže viesť k prehľbovaniu disparít medzi urbánnymi oblasťami a vidiekom.

Významným problémom hlavne pre nové členské štáty EÚ, ale tiež pre zaostané regióny bude schopnosť prijať nové technológie, ktorých významná podpora zo strany EÚ a tiež národných štátov je prioritizovaná v Lisabonskej stratégii a na ňu nadväzujúce politiky ako napr. politika vedy, výskumu a inovácií. Bohužiaľ európske politiky (okrem Kohéznej) neriešia špecifické problémy zaostávajúcich regiónov a už vôbec nezohľadňujú možné dopady na prípadné znižovanie či zvyšovanie regionálnych rozdielov v rámci EÚ i v rámci jednotlivých členských krajín. Existuje reálna obava, že z podpory inovácií, znalostnej ekonomiky, elektronizácie budú opäť benefitovať rozvinutejšie regióny, ktoré jednak majú kvalitnejší i kvantitatívne lepší priestor na adaptáciu nových výziev, t.j. majú kvalitnejšiu štruktúru pracovnej sily, lepšie vzdelanej, majú viac zdrojov na spolufinancovanie projektov a tiež koncentrujú vedecký a výskumný potenciál. Súčasne zaostané regióny potrebujú vynakladať značné zdroje do absentujúcej infraštruktúry, či už dopravnej alebo environmentálnej či občianskej, aby sa vôbec zatraktívni voči investíciám.

Z tohto dôvodu by bolo vhodné monitoring dopadov jednotlivých európskych politík nielen na európskej a národnej úrovni, ale aj na úrovni regiónov (aspoň na úrovni NUTS III).

Lisabonský cyklus riadenia naďalej trpí tým, že chýba zodpovedajúce zapojenie a spropagovanie na miestnej a regionálnej úrovni napriek tomu, že regionálne a miestne inštitúcie zohrávajú kľúčovú úlohu pri realizácii lisabonských opatrení v prospech občanov a podnikov (opakom je riadenie v rámci kohéznej politiky). Veľká väčšina opatrení zrealizovaných miestnymi a regionálnymi orgánmi v rámci Lisabonskej stratégie bola založená na územnej spolupráci, t.j. regióny a mestá sú schopné spájať svoje sily s cieľom zrealizovať spoločne Lisabonskú stratégiu, avšak väčšina miestnych a regionálnych orgánov spája Lisabonskú stratégiu s investíciami do znalostí a inovácií pričom sociálne, ekonomické a environmentálne aspekty nie sú až tak známe. Z uvedeného vyplýva, že Lisabonská stratégia by sa mala viac zamerať na regionálnu a miestnu úroveň, a to aj z dôvodu zlepšovania priestorového strategického rozvoja. Súčasne vyvstávajú otázky ďalšieho smerovania kohéznej politiky (po roku 2013) a jej vzťahu k Lisabonskej stratégii, pričom pozitívom je koordinácia s Lisabonskou stratégiou a jej podpora, avšak kohézna politika by naďalej mala plniť jej primárny cieľ: riešenie rozvojových disparít na regionálnej a miestnej úrovni.

Z pohľadu Slovenska je reflektovanie vývoja kľúčových európskych politík zatiaľ vnímané veľmi sektorovo a často tiež bez ohľadu na odborné názory, či názory verejnosti. Jasným príkladom je regionálna politika, ktorá je viac-menej plne závislá na čerpaní fondov EÚ, ale ktorá nedokáže koordinovať jednotlivé sektorové politiky a ich dopady v regiónoch, a je len nástrojom na distribúciu európskych peňazí. Ďalším príkladom môže byť energetická politika SR, kde na jednej strane vláda prijala Stratégiu vyššieho využívania obnoviteľných zdrojov v SR³⁸ s cieľom podpory týchto zdrojov, zároveň však vláda vyvíja značnú aktivitu pre podporu jadrovej energie bez ohľadu na mienku občanov a tiež bez ohľadu na názory environmentálnych organizácií³⁹. Ďalším klasickým príkladom neefektívnosti sektorových politík je aj podpora nezamestnaných prostredníctvom verejno-prospešných prác, kde bez ďalších stimulov miestneho trhu práce (t.j. podpory vzdelávania, rozvoja MaSP, podpory investícií) sa títo nezamestnaní po skončení programu opäť zaraďujú medzi nezamestnaných⁴⁰.

Preto je dôležité iniciovať širšiu koordináciu jednotlivých politík a to nielen na úrovni strategických dokumentov, ale aj napr. administratívnymi zmenami – spájanie ministerstiev, vytváranie medzirezortných orgánov z adekvátnymi kompetenciami i zodpovednosťou a pod. Kľúčovým koordinátorom by sa mal stať orgán, ktorý implementuje Lisabonskú stratégiu v SR, a ktorý by mal túto stratégiu integrovať do jednotlivých politík.

---

³⁸ Prameň: <http://eia.enviroportal.sk/detail.php?akcia=strategia-vyssieho-vyuzitia-obnovitelnych-zdrojov-energie-v-sr>.

³⁹ Vid' napr. výsledky Eurobarometra: Európska komisia Eurobarometer (január 2006): Attitudes towards Energy. Len 19% Slovákov podporilo rozvoj jadrovej energie (priemer EÚ 25 – 12%) alebo článok <http://www.euractiv.com/en/energy/citizens-business-split-future-eu-energy-supply/article-162233>, alebo publikáciu Kol. (2002): Jadrová energia – slepá ulička. WISE, Amsterdam, v porovnaní s vyhláseniami predstaviteľov vlády SR: vid' napr. pozíciu MH SR:

<http://www.economy.gov.sk/index/go.php?id=8&idm=0&prm1=1&prm2=624&rok=2007&mesiac=2&den=0>, alebo

<http://www.infostav.sk/index.php?kategoria=6&id=1764&PHPSESSID=90a11eeff94ddc97e48e8cdd989b49e0>.

⁴⁰ Vid' príklad okresu Rimavská Sobota z rokov 2000-2001, kde sa po skončení programu verejno-prospešných prác nezamestnanosť dokonca zvýšila oproti úrovni pred spustením programu. Prameň: Benč, V. (2006).

Významným problémom Slovenska je vysoká nezamestnanosť, ktorá je zároveň výrazne územne diferencovaná, t.j. aj napriek výraznému zníženiu nezamestnanosti v posledných rokoch až po 9% celoslovensky, sú regióny kde nezamestnanosť dlhodobo presahuje 20% (napr. okresy Rimavská Sobota, revúca, Kežmarok a iné). Táto nezamestnanosť má svoje špecifiká a to hlavne štruktúrou nezamestnaných. V prvom rade sa jedná o dlhodobo nezamestnaných (často Rómskej národnosti), ktorí majú nízke vzdelanie a súčasne sú diskriminovaní na trhu práce z dôvodu ich dlhodobej nezamestnanosti (strata pracovných návykov). Druhou početnou skupinou sú ľudia vo veku nad 50 rokov, ktorí sa ťažko dokážu prispôbiť transformačnému procesu ekonomiky a novým požiadavkám zamestnávateľov (používanie moderných technológií, znalosť cudzích jazykov a pod.). Treťou skupinou sú absolventi škôl (aj vysokých), čo svedčí o probléme v systéme školstva. Tieto špecifiká si vyžadujú špecifické riešenia.

Navrhovaná reforma trhu práce EÚ zo strany EK však tieto špecifiká (t.j. to, že Slovensko dosiahlo tzv. „prirodzenú mieru nezamestnanosti“, lebo okrem absolventov a čiastočne ľudí nad 50 rokov bude znižovanie nezamestnanosti veľmi problematické) nereflektuje. Práve naopak, hľadanie celoeurópskych riešení napr. ako napr. dánsky model flexicurity⁴¹, či škandinávského modelu, môže ekonomiky akou je v súčasnosti tá slovenská významne poškodiť a to predovšetkým ohrozením konkurencieschopnosti podnikov a odlivom investícií. Takouto poškodzujúcou iniciatívou môže byť snaha o zavedenie celoeurópskeho zákonníka práce, ktorý nemusí poskytovať potrebnú flexibilitu pre slovenský pracovný trh. Slovenská pozícia k reformu trhu práce EÚ by preto mala významne rešpektovať súčasný stav ekonomiky a presadzovať postupné preberanie niektorých prvkov, ktoré môžu pozitívne ovplyvniť slovenský trh práce. Slovenskej ekonomike (aj vzhľadom na neukončenú reformu školstva) ešte potrvá určitý čas, keď bude pripravená na nahradzovanie investícií založených na využívaní lacnej pracovnej sily investíciami sofistikovanými. Slovensko pred uvažovanou celoeurópskou reformou trhu práce potrebuje zvládnuť:

- úplnú reformu školského systému súčasťou čoho je umožniť vstup iných entít do
- oblasti školstva a zvýšiť ich súťaživosť a tiež zaviesť trhové princípy do školského
- sektoru,
- znížiť daňové zaťaženie a mzdové odvody podnikateľov s cieľom umožniť im začatie zabezpečovania potrieb zamestnancov ako tomu je napr. v škandinávskych krajinách a neohroziť ich konkurencieschopnosť,
- ďalšia reforma pracovného práva, aby sa pracovné zmluvy stali flexibilnejšími,
- reforma politiky pracovného trhu – úprava jej orientácie na dopyt práce a sústredenie

sa na vytváranie pracovných pozícií s veľkou pridanou hodnotou a predovšetkým príprava realizácia špeciálnych komplexných programov (sektorovo previazaných) pre najproblémnejšie skupiny nezamestnaných a prípadne aj na regionálnom princípe.

Súčasťou týchto opatrení musí byť podpora vedy a výskumu, nielen v už jestvujúcich výskumných centrách, ale tiež podpora nových výskumných a inovačných centier a klastrov (podobne ako to realizovalo Írsko). Z pohľadu pripravovaných európskych reforiem v oblasti vedy, výskumu

---

⁴¹ Pozn. kombinácia pojmov flexibilita a sociálna ochrana (flexibility and social security). Viac o tomto modeli viď napr. na <http://www.euractiv.com/en/social-europe/flexibility-social-security-key-employment-experts-agree/article-144592> alebo na <http://www.iz.sk/sk/projekty/flexicurity>.

a inovácií, sa javí pre Slovensko ako najperspektívnejšie prihlásenie sa k európskemu patentovému systému a presunutie kompetencií v tejto oblasti na EÚ. Z pohľadu iniciatívy vytvorenia Európskeho technologického inštitútu (EIT) je pozícia SR zložitejšia. Je zrejmé, že Slovensko by mohlo významne benefitovať z výskumu i vzdelávania realizovaného EIT aj vzhľadom na to, že slovenský výskum v mnohých oblastiach výrazne zaostáva za inými európskymi krajinami. Na druhej strane existuje hrozba, že slovenské výskumné, vzdelávacie či inovačné subjekty sa nebudú schopné kvôli rôznym prekážkam aktívne zapojiť do Znalostných a inovačných spoločenstiev (KIC). Taktiež je ťažko predpokladateľné, že by nejaký slovenský subjekt bol v nasledujúcich 10-15 rokoch schopný iniciovať KIC, ktoré by mohlo byť podporované a to vzhľadom na významné potreby jednak vedeckých kapacít a jednak z ohľadom na potrebu zabezpečenia spolufinancovania. Určitým ohrozením je tiež hrozba ďalšieho odlivu výskumných kapacít, v prípade, že KIC budú mať pevnú štruktúru.

Z pohľadu pripravovaných opatrení a záväzkov v rámci energetickej politiky EÚ a dobudovania vnútorného energetického trhu EÚ vyplývajú pre Slovensko tieto závery:

- je potrebné zabezpečiť lepšiu koordináciu energetickej politiky SR, environmentálnej politiky a tiež poľnohospodárskej i regionálnej politiky s cieľom jednak naplniť veľmi náročné ciele či už v oblasti emisií alebo využívania obnoviteľných zdrojov,
- Slovensko by malo podporovať energetickú diverzifikáciu a znižovanie závislosti na dodávkach energonosičov iba od jedného dodávateľa (Rusko),
- Slovensko by malo výraznejšie a v čo najkratšom čase investovať verejné zdroje na stimuláciu rozvoja obnoviteľných zdrojov energií a tiež na motiváciu firiem a občanov k energetickým úsporám,
- čo najrýchlejšie splnenie direktív o plyne a elektrine a Slovensko by malo podporiť dobudovanie spoločného energetického trhu, striktným oddelením výroby od distribúcie energií aj vzhľadom na silný monopol privatizovaných firiem na slovenskom energetickom trhu,
- v prvej fáze harmonizovať právomoci a posilniť nezávislosť vnútroštátnych energetických regulátorov, v neskoršom období bude možno pre Slovensko výhodnejšie delegovať regulačné právomoci na EÚ,
- vo všeobecnosti by Slovensko ako malá krajina a tým malý klient malo podporovať vybudovanie spoločnej európskej energetickej politiky i infraštruktúry, čo by okrem úspor z rozsahu (napr. dohadovanie dodávateľsko-odberateľských kontraktov na úrovni EÚ-Rusko a nie na úrovni jednotlivých členských štátov) znamenalo aj silnejšiu vyjednávaciu pozíciu.

Pre naplnenie ďalších záväzkov SR vyplývajúcich z jednotlivých politík EÚ bude dôležité v krátko až strednodobom období:

- prijať národnú stratégiu výskumu, vývoja a inovácií so silným previazaním výskumných inštitúcií s podnikateľskou sférou a realizovať reformu školského systému s cieľom zabezpečiť súlad ponuky s potrebami trhu práce a so zameraním na zlepšenie kvalifikačnej úrovne a zručností absolventov škôl,

- vypracovať komplexný prístup pre riešenie dlhodobej nezamestnanosti predovšetkým vytvorením cielených aktívnych politík trhu práce pre marginálne skupiny, čo sa týka predovšetkým najzaostalejších regiónov,
- zvýšiť dôraz na transparentnosť procesov v celom systéme implementácie fondov EÚ a to predovšetkým v oblasti hodnotenia projektov a zabezpečenie takých realizačných a kontrolných mechanizmov, aby nemohlo dôjsť ku konfliktu záujmov a porušeniu pravidiel EÚ v oblasti nakladania s finančnými prostriedkami EÚ,
- podporiť vznik verejno-súkromných partnerstiev (PPP) a to zaradením PPP do prijímateľov pomoci vo všetkých operačných programoch, práve rozsiahle investície, ktoré získalo Slovensko v poslednom období môžu výrazne napomôcť práve formou PPP splniť záväzky SR v oblasti podpory vedy, výskumu a vývoja,
- venovať vyššiu pozornosť informačným technológiám a vzdelávaniu v oblasti informačných technológií predovšetkým v zaostávajúcich regiónoch,
- naďalej zlepšovať podnikateľské prostredie a s ním súvisiace oblasti ako je napr. reforma súdnictva, znižovanie byrokracie a administratívnej náročnosti podnikania, zlepšenie dostupnosti zdrojov pre začínajúcich podnikateľov a pod.

6 POUŽITÁ LITERATÚRA

Benč, V. (2006): *Prešovský kraj – súčasný stav a potenciál socio-ekonomického rozvoja*. In: Zborník z konferencie (2006). *Rusíni – súčasnosť a perspektívy*. Prešov.

Klamár, R., Krokusová, J. (2005): *Štruktúra priemysle v Prešovskom kraji*. In: *Folia Geographica* 8, AFSHNUP, ročník XLIII., Prešov, 34-66

Kol. (2005): *Mapovanie regionálnych podmienok na podnikanie. Index regionálneho podnikateľského prostredia*. Podnikateľská aliancia Slovenska, Bratislava, 69 s. <http://www.alianciapas.sk/pas>

Korec, P. (2005): *Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989-2004*. Geografika Bratislava, s.227.

Matlovič, R., Matlovičová, K. (2005): *Vývoj regionálnych disparít na Slovensku a problémy regionálneho rozvoja Prešovského kraja*. *Folia geographica* 8, Prešov.

Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR (2006): *Národný strategický referenčný rámec 2007-2013* (finálna verzia schválená vládou SR). Bratislava.

Popjaková, D. (2001): *Transformácia priemyslu v regióne Šariša*. In: *Geografické práce* 9, č. 1, s. 241.

Sloboda, D. (2006): *Slovensko a regionálne rozdiely – teórie, regióny, indikátory, metódy*.

Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, Bratislava, s. 49

Regionálna porovnania v SR 2004. Štatistický úrad SR, Krajská správa v Prešove, 2005

Štatistický bulletin 4/2005. Štatistický úrad SR, Krajská správa v Prešove, 2006

Ministerstvo školstva SR. *Hodnotenie vysokých škôl a ich fakúlt v roku 2005*. Akademická rankingová a ratingová agentúra. Bratislava, <http://www.minedu.sk>

Ministerstvo životného prostredia SR. *Program odpadového hospodárstva SR do roku 2005*. Bratislava, <http://www.enviro.gov.sk/>

Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR. Informačný systém výstavby a regionálneho rozvoja (ISVRR). Bratislava, <http://www.ueos.sk/mvrr.sr/isvov>

Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SR.

<http://www.telecom.gov.sk/externe/telekom/statistika/search.htm?ZOBRAZ&0&1991&24>

Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu (SARIO). *Prílev a odlev PZI*. Bratislava, <http://www.sario.sk/?prilev-a-odlev-pzi>

Štatistický úrad SR. Bratislava, <http://www.statistics.sk/>

EUROSTAT. <http://www.eurostat.com/>

EUROINFO. <http://www.euroinfo.gov.sk/>